

קו נטוי 14

כתב עת לספרות ולאמנות
משותף למורים ולסטודנטים
במכללה האקדמית לחינוך
אורנים

קו נטוי 14, סיון תשע"ד, מאי 2014

עורכים: חגי רוגני, עידית לבבי גבאי

עיצוב גרפי: כפיר מלכא, טל שטורם
דפוס: ע.ר. הדפסות בע"מ

ניהול תקציבי וייעוץ: משה ב. יצחקי
ייעוץ לעריכה בשפה הערבית: מופיד סידאוי

המידות של יצירות האמנות ניתנות בסנטימטרים

כתובת המערכת:

קו נטוי, כתב עת לספרות ולאמנות

המכללה האקדמית לחינוך, אורנים

דאר טבעון 3600600

טלפון: 050-6557656

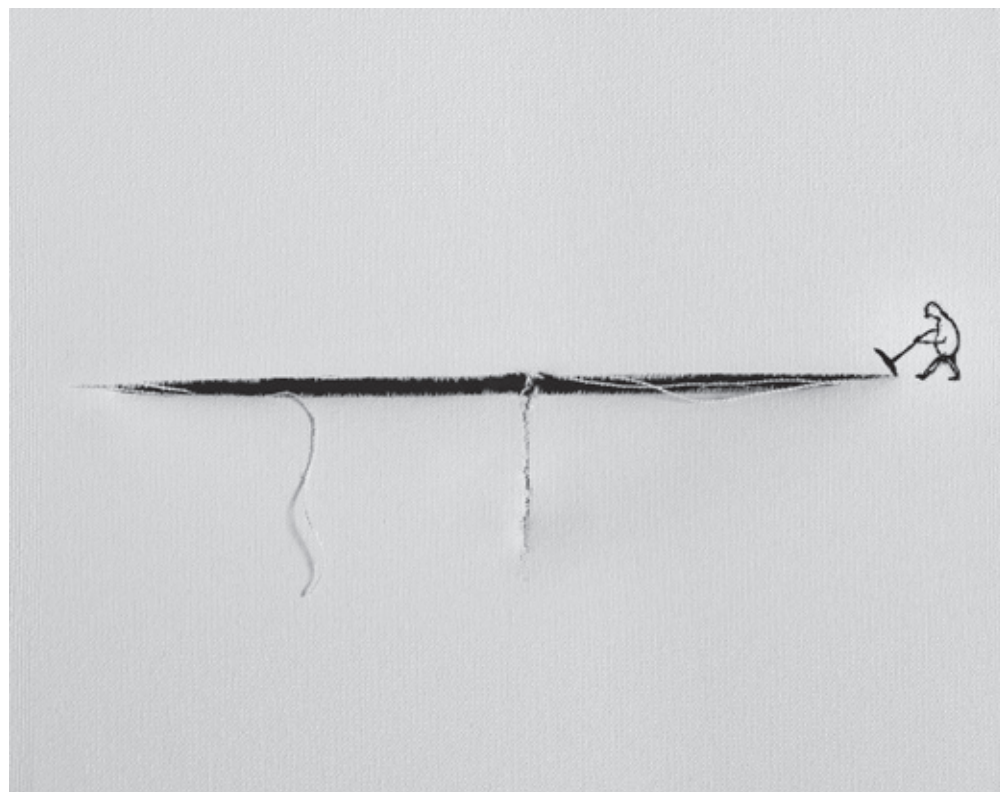
מייל: kavnatuy@gmail.com

דף באתר אורנים

www.ornim.ac.il/sites/heb/about/kav-natui/Pages/default.aspx

© כל הזכויות שמורות ליוצרים ולמכללה האקדמית לחינוך, אורנים

אורנים
המכללה האקדמית לחינוך

תוכן העניינים

ללא כותרת מריה סלאח מחאמיד	42	ללא כותרת עודד הירש	3
גבר בימי קדם סלמא קובעין	44	קו העורכים חגי רוגני עידית לבבי גבאי	7
הגר משה ב. יצחקי	45	הומלס בצפירה יעל גלברמן	9
יעל משה ב. יצחקי	46	ליקוי ירח דרורה דקל	10
אבישג משה ב. יצחקי	47	מעבדת שינה עודד ברזל	11
הכותרות: שירה מזרחית שרון שמע עמר	48	ממשות האור חובב רשלבך	12
רוקדת אותך אנה שרון	50	פמוט גלעד אופיר	15
8 נשיפות הילה בן ארי	51	את הצד הזה של האמת דילן תומס	16
אמנות רפי וייכרט	52	היש לומר אלים חובטים בעננים דילן תומס	18
שלושה דו־טורים על אהבה אחת רפי וייכרט	53	ואל זועם בכל יום אורון יהלום	19
גשם ושאר ירקות טל עברי ליברמן	54	רעמים תת קרקעיים נמרוד בלוג	20
בתוך תרמיל זרעים אנה בלנדיאנה	55	במידה שווה אנה בלנדיאנה	23
Detachment – פרויקט מיינאדה מילי נחום	56	ללא כותרת הדר סייפן	24
מיינאדה מילי נחום	58	בשעה שחירותי מופקת הדר סייפן	26
מאז שהצטאצאו ממך אמיר שרפמן	60	אפרופו מלחמות מירה טנצר	28
השלמה טל עברי ליברמן	61	אובייקט גלעד אופיר	29
מחנק רבקה טטרואשילי	62	ציפורי האש עפרי שהם	30
כמה חברים יש לך? מירה טנצר	63	כמו צל עובר הדס שדה	31
פזילה עפרי שהם	64	הארגז הדס שדה	32
דיסטנס טל עוז	65	עלבונה הבזוי של תמצית הרוע המזוקקת שירי מנשה	33
חצי גורן הילה בן ארי	66	דובה ענבל מנדס פלור	34
שתיל הילה בן ארי	67	פרידה ענבל מנדס פלור	35
ילדות יערה בר־און	68	הכרתי אישה יעל גלברמן	36
שקיפות רפי וייכרט	69	תמונה עם חור במרכז יעל גלברמן	37
ללא כותרת עודד הירש	70	ללא כותרת דנה רז	38
זיכרון טל עברי ליברמן	72	ללא כותרת דנה רז ורמי שן	39
לנה טל עברי ליברמן	73	המובן מאליו נרדינה מוגייזל	40
בובות טל איפרגן	74	רוחות עירומים לנוכח העט סלמא קובעין	41
סוף סוף לבד אמיר שרפמן	75		
בולבול על המצח ינאי קלנר	76		
ראש רגל ינאי קלנר	77		
על חרדה, אהבה ומה שביניהן טלי מילשטיין	78		
דיוקן עצמי עם סיגריה באור ראשון טלי מילשטיין	79		

קו העורכים

'קו נטוי', שזה הגיליון הארבעה-עשר שלו, אינו כתב-עת של עורכיו אלא של משתתפיו. עם זאת לנו, כעורכים, יש קו משלנו. אנחנו יודעים מה אנחנו מבקשים. אנחנו מבקשים, בין השאר, לתת ביטוי לרוח האדם החופשית, ובמיוחד בזמנים אלו, כשיש מי שרוצים לדכאה ולהשתיק את קולותיה. אנחנו מבקשים לחזק את דרך הרוח, בימים שבמערכת החינוך הולכים הלימודים ההומניסטיים ונדחקים לקרן זוית ולימודי האמנות על תחומיהם השונים נעלמים מסביבות הלימוד וההתחנכות. אנחנו מבקשים לראות אנשי רוח, אנשי חינוך, יוצרים ואמנים מעורבים בחיי הקהילות שלהם, בפריפריה כמו במרכז, בכל זמן ובכל מקום.

כתב העת 'קו נטוי' נועד בראש ובראשונה לתת במה לאנשי מכללת אורנים באשר הם: סטודנטים ומרצים, אנשי הנהלה ומנהלה, עובדים. ללא היררכיה ביניהם. חלקם מוכרים ומוערכים, וכבר פרסמו ומפרסמים בבמות שונות, אך חלקם – זו להם הזדמנות ראשונה, גישוש מהסס: "זה השיר הראשון שאני כותבת..." או "יש לי במגירה כמה סיפורים. אני לא יודע אם הם שווים משהו". אנו מבקשים את האיכות ותרים אחריה, אך אם בחרנו בכל זאת להשאיר שיר, סיפור או יצירה ויזואלית שיש בהם מעט טעם ראשוני, בוסרי, הרי זה משום שהבחנו באיכויות מיוחדות הקיימות בהם ומבצבצות מתוכם. שכן רצוננו הוא גם לעודד את המגששים, למצוא ולחזק את כוחות הביטוי המפכים במגירותיהם ובמרתפי הנפש הנסתרים. שפע היצירות המגיעות אלינו מפתיע אותנו תמיד: בתכנים, בתעוזת החשיפה, באיכות. ורק לאחר שהצטברו כל אלה על שולחנו מתגלה הקו לנגד עינינו. ובכל פעם הוא אחר. הפעם לפנינו מעגל של חיים: ילדות, נעורים, אהבה, בגרות, הורות, זקנה... לא אחת אנחנו מגלים ביצירות שלפנינו מבט אמיץ מאוד של אדם בעצמו, בתשוקותיו, בחולשותיו, בפחדיו, בזיכרונות עדינים ומלטפים, בזיכרונות מסויטים, בחשבונות אישיים, באימת האי-שפיות המרחפת, במגעו של המוות. ואף זאת: ביטוי לאכפתיות כלפי המציאות הסובבת, למעורבות חברתית ופוליטית ולנטילת אחריות.

תורג'מן מתן קריידלמן	80
תריסר פתיתי ערבית כ. יעקב	82
השוכר מופיד סידאוי (אבן אל-ח'טאף)	84
אמריקה רבקה טטרואשוילי	85
ערב קרב אורון יהלום	86
מנגינותיו וסופו של חייל הבדיל אלכס גורדון	87
הו מלים עידית לבבי גבאי	91
נייר עמדה אורנה אורן יזרעאלי	92
ללא פחד טל איפרגן	93
חמסה – Chau Dulce אנדריאה חזן	94
Chau Dulce אנדריאה חזן	95
הרחק דניאל שאוב	96
אלכס אומרת ש- שירי מנשה	97
בגינה מופיד סידאוי (אבן אל-ח'טאף)	98
בורחת מאהבות שרון שמע עמר	100
אוטו טל איפרגן	101
לו רועי רשקס	102
איזו רכות יעל בן צבי	103
שיעור בארכיטקטורה יעל בן צבי	104
איקליפטוס שלומי ללוש	105
שינוי מרים דרור	106
גנעדן, ינואר 2014 מירה טנצר	108
שאלי ברוח מרים דרור	109
רמת דוד מתן בן כנען	110
"שישה צעירים מול העולם זה לא כוחות": מפגש ומעגל שיח עם נציגי תנועת 'תרבות'	112
רשימת המשתתפים	134

הומלס בצפירה

בְּשִׁנְשִׁמְעַת הַצְּפִירָה שֶׁל יוֹם הַזְּכָרוֹן
הַקְּבָצָן חָסַר הַבֵּית מִרְחוֹב הַנְּבִיאִים
קָם וְעוֹמֵד זָקוֹף כְּמוֹ צֶ'לוֹ
שְׁמִיִּשְׁהוּ סוֹף סוֹף נָתַן לוֹ תוֹיִם:

לְמִשְׁךְ שְׁתֵּי דִקּוֹת מְהֵדְהֵדוֹת
הוּא אֶחָד מִכֻּלָּם, יֵשׁ לוֹ מְקוֹם
יֵשׁ לוֹ חֶדֶר בְּאַבְדָּן
הַלְאָמִי.

במדור מיוחד הסוגר גיליון זה אנו מארחים את תנועת 'תרבות', שעם נציגות ונציגים שלה נפגשנו בחודש פברואר בעיר עפולה למפגש של היכרות ושיח, וריאיון שקיימנו אתם תופס בו מקום נרחב. מדובר בתנועה חדשה של אמנים צעירים המאמינים באמנות על תחומיה השונים ככלי מחולל שינוי חברתי-תרבותי. דרך ההגשמה של חבריה היא באמצעות התיישבות שיתופית ביישובים ובשכונות בפריפריה במטרה להשתלב בהם לטווח ארוך ולחולל בהם תהליכים של הבניית קהילה באמצעות יצירת מוקדי פעילות תרבותית-אמנותית. בריאיון זה אפשר להתוודע לחזונם הייחודי, וללמוד על רעיונותיהם, על רצונם להציג שאלות חדשות בדבר מקומו ותפקידו של האמן בקהילה ובחברה, על מקורות ההשראה שלהם ועל אלה ממפעלותיהם שכבר החלו להתממש במציאות המתהווה. מעניין לשמוע גם את דעתם על האקדמיה ועל כך שאין הם מוצאים בה עדיין את מודל הלימוד המתאים לדרכם. נודה על האמת - התרגשנו לפגוש את האמנים הצעירים הללו, הפועלים בתוך מציאות החיים הנאנקת, הישירה, כשהם נחושים לעורר מחדש את ערכי השותפות והאחריות ההדדית ולחולל שינוי תרבותי משמעותי בחברה בישראל. אנו מקווים שמפגש זה הוא ראשיתו של קשר מתמשך שיש בו אפשרות לתרומה הדדית ולשיתוף ערכי.

הקו נטוי אפוא על פני גשרים וקשרים, נסתרים וגלויים, בין-דוריים ובין-תחומיים, בין מראות וקולות העולים בתוך קהילת אורנים על אנשיה ורבדיה המגוונים, ובין צלילים חדשים ורעננים המהדהדים בחברה הישראלית ומעוררים תקווה לשינוי.

עודד ברזל, מתוך הסדרה **מעבודת שינה**, 2014, צילום

דרורה דקל, **ליקוי ירח**, 2012, תחרוט, עלי זהב ונייר משי על נייר, 50x50

ממשות האור

מאפלת הליל, בדמדומי היות
 לעת עפעף רוטט
 פּרץ רוח – צר ומסתגן
 מחלחל בתשתיות ישות:
 קרירות וערפל מוחש
 שנוי תפיסות עולם
 מהר, מונדות להטענת הרקב.
 תפוצות עולם ברקע, וסלויטיפ
 שלא נכר –

העמסת תיקים מסתרת
 בתנועה. אי־שיון הנפש
 שח: לך קדימה ואחורה.

והנה, שווי מופע נוסף

'שם...' מוליך הרוח אל מעבר למתחם
 שם הרמטכ"ל נצב, שלו, תמיר
 ובידו הוא מסמן אל תוף כניסת
 מקלט. ובקצה המדרגות למטה, בתחתית
 מנורה – מופת של בצלאל
 כפתור ופרח, סמל
 שם נמצא המענה, גלום כאור.

*

רבע מעגל הזמן, מקדם
 בחצי הלילה
 הצעת מחקר נבחנת שוב
 בשוליה, כמרבז, הערה מנחה:
 כאן דומה ששתי השערותיך

כהתבוננות מהות 'סגנון'
 הן אך מעט, לפוטנציאל
 שלשת רבעי היום, מאז
 השגתי על סבת ה'הדתה'
 רואה בפרץ עוררות דתית תוצר
 של שבר מדעים ורוח.
 שולל תפיסת 'תרבות' ו'טבע' דיכוטומית:
 כהכנת דברי הוגה 'ישות' – מטעית.
 מוסיף ששבר החלום המודרניסטי:
 ארכיב מלים דליל, שדלותו כפשוטו עז
 ענן נמוג של 'העזה לדעת'
 אחריתו – קפיטליזם מבדר.

יממה מאז, פחות כרבע
 קשת אמפי־תאטרון וטקס זכרון
 מלים, שירים ונגינה פולחת
 דברים לזכר מעשה של רצח
 מחסול גדליה ועד ל'ראש הממשלה...'
 נסוחים, שירה וצליל מקלט.
 ורעי אסף ספק מבט: "ריק כל
 שגאמר", ידוע – עד עפר
 "אבל ההרגשה..." אני אומר
 – ורטט קול נבדה
 המבכה את מות סבה –
 מכה בעצב זכרון
 מחניק דמעת עמקי גרון.
 ולסיום, המהום צבור מסכם
 – המנון ככוח מלכד

*

ופשר המנורה בצורתה – כיחס
 בין פרטי פרטיה לנציגות הכלל:
 בין ראשה לאגפיה

גלעד אופיר, פמוט, 2011, צילום

בין לבה לפזורותיה
בין חציון משלם לנציגו ממעל
בין משבר מוחש לתקנתו המלאה
בין עבר תפוס להנהיג רוחשת
בין סמול מסכם להסמנה רוטטת
בין איום גורף לרגיעה חולמת
בין שקום חלום לפרוקו לחלקיו
ששה קנים לרוח וממש אחד - שמש
נצב בלב, שרת הכלל, עומד נשא מעל
קשתיותו של סמל בחציון משלם
שפלא שלמותו
בטרם אור, גובר על סף כל איבריו

מנורה - במת חצי עגול ואור
יותר מכל גורמיה היא שלמות 'אוביקט':
בהבנה של 'גוף' ו'נפש' כרוח בא-הולך
- נחשפת תודעת נושא
- נחשפת מודעות 'עצמי'
מחשבת 'על-אודות', ככשר אנושי,
- בסיס הזכרון ביחידה נכספת
- יסוד ספור כאלמת עתיד

המנורה - כמו סגנון היא:
- אות נשא מעל לזמן וחמר
- ממשות שכל עדות לה היא דבור
- מסמן שמקורו חבוי לעד
- הבלח נחלם, ממש רשום במופעיו

את הצד הזה של האמת

לואלין

את הצד הזה של האמת,
לא תוכל לראות, בני,
מלך עיניך הכחלות
בארץ הנעורים המסמאת,
שהכל מתפורר,
תחת השמים האדישים
לחפיות ולאשמה
בטרם תחל לעשות
מחזה אחת של הלב או של הראש,
מתכוץ ונתז
אל תוף האפלה הנפתלת
כאבק המתים.

טוב ורע, שתי דרכים
לחוג סביב מותך
על סף הים המרסק,
מלך לבך בימים העורים,
פורחים כנשיפה,
חולפים ביבבה דרבה ודרכי
ודרך נשמות כל בני האדם
אל תוף האפלה החפה והאפלה
האשמה, ואל תוף
המות הטוב, והמות הרע, ואז
ביסוד האחרון
טסים בדם הכוכבים,

כדמעות השמש,
כזרע הירח, אשפה
ואש, המליצה המעופפת
של השמים, מלך שש שנותיך.
והמשאלה הזדונית,
דרך ראשיתם של צמחים
וחיות וצפורים,
מים ואור, ארץ ושמים,
משלכת בטרם תנוע,
וכל מעשיך ומליך,
גם אמת, גם שקר,
מתים באהבה לא שופטת.

מאנגלית: חגי רוגני

לואלין, בנם הבכור של דילן
וקייטלין תומס, נולד ב-1939.

היש לומר אלים חובטים בעננים

היש לומר – אלים חובטים בעננים
בעוד העננים שרעם קללם,
מתפחים בנהם מזג האוויר?
האם קשתות יהיו פסים על כתנתם?

בהנתף מטר היכן הם האלים?
היש לומר שהם ממזלפי גנות
יתיזו מים, או יפריחו שטפונות?

היש לומר ש, אגב ונוס,
דדי אלה קשישה צמוקים ונקובים,
הלילה הרטב גוער בי באומנות?

יש לומר שהאלים הם אבן.
האם סלע נופל מכה בתף, חצץ – בפעמון?
הניחו לאבנים שידברו
בלשונות הדוברות כל לשון.

מאנגלית: חגי רוגני

ואל זועם בכל יום

משום שנקרא לסדר הטיל הגדרות ברשת
היום הפסיק הלילה התחולל צהרי בקר חדש
בלי זקנה בלי חבל טבור
ללא חסד, ללא רחמים
לכן היה בורא עולמות ומחריבם
בחדר השקוף במבחני הרס
שוטף ומתחיל מחדש בהרי האררט

לכן נזקק לסטרא אחרא, לכאוס, לנחש
לזניקה צרודה, למוזיקה עקשת, לכל מה שחש
ישב שנה נסה עונה בסתר נסוה מחדש
דבר באפל יהלף, קטב ישוד צהרים

אל מי אתה זועם בכל יום?
חותף בכנף המעיל
עזב את הדבר לקארמה, לעורק השנה
ואל זועם בכל יום

רעמים תת־קרקעיים

אני נמצא באיזשהו מקום. באיזשהו צומת. זה קצת מלחיץ לעמוד בצומת. כמו להיתקע עם המכונית כשהתנועה זורמת. הרכב שלי נתקע ואני מדליק ארבעה מדהביבים, יוצא מהמכונית, פותח את מכסה המנוע כאילו יש באמת מה לעשות, כאילו אני יודע מה לעשות, ומתבונן. עצם העבודה שמכסה המנוע פתוח מאותת לנהגים האחרים שיש לי בעיה. חלקם לא רואים את זה ומצפצפים כמו מטורפים. האחרים מביטים בי במבט כזה של "איך לא הייתי רוצה להיות במקומך עכשיו". אלה שצפצפו כמטורפים עוברים עם מבט מלא זעם של "איך העזת בחוצפתך להאט אותי במסלול ההתקדמות שלי". יש גם אלה שמשנתנה להם המבט מזעם להבנה. שפתאום הם תופסים שאף אחד לא עשה להם משהו בכוונה. אולי הם נזכרים שפעם משהו דומה קרה גם להם. נוצרת הזדהות.

אני אין לי מכונית בכלל. מכרתי אותה לפני יותר משנה לאיזה בחור מאילת. בכלל ויתרתי על הרבה נכסים: אין לי טלוויזיה או ממיר כבלים, אין לי מיטה או ארון בגדים גדול. אין לי מקרר או קרטונים מלאים בחפצים אישיים. לפחות על הצומת של מה לשמור או מה לזרוק ויתרתי. ולמרות הכול אני עדיין עומד בצומת.

יש משהו שמעלה חרדה כשעומדים תקועים. זה כמו אחד ממשחקי המחשב האלו, שיש לך כמה כיוונים ללכת בהם ובכל דרך שתבחר מחכים לך הרפתקה אחרת, אתגרים שונים לעבור ודמויות מסוימות לפגוש. גם התגמול יהיה שונה בכל אחת מהדרכים. מה שהייתי עושה במצב כזה היה לשמור את המשחק ואז לשחק בכל אחת מהאפשרויות ולראות מה הכי טוב או הכי מסוכן או באיזו דרך מסתתרים הכי הרבה בונסים. אבל בחיים זה קצת יותר מורכב. בחיים אני נאלץ לבחור כל הזמן, ורק בדרך אחת. אי אפשר לחזור אחורה. נכון, אפשר לתקן ויש הרבה צ'אנסים לכל אחד אבל, רק המחשבה הזאת של אולי לא אבחר נכון, שמא המסלול השני היה טוב יותר עבורי, רק המחשבה הזאת מעלה בי חרדה. יצא לי לא פעם ולא פעמיים לעמוד, פשוטו כמשמעו, במרכז העיירה, להביט שמאלה וימינה ופשוט לא לדעת לאן ללכת. אני לא מדבר על זמן שבו אני בעבודה או הולך למקום

מוגדר, נגיד לצפות בסרט. אני מדבר על השעות האחרות. על איזה זמן ניטרלי כזה שאין משימה ממש חשובה לבצע. זה יכול לקרות גם בדירה שלי או בחוץ בטבע או בין אנשים. וזה מפחיד כי פתאום נופלת אצלי הבנה (אולי שגויה) שממש ברגע הלא חשוב הזה, מסתתרות כל המשמעויות הנידחות של החיים שלי. שאם אלך שמאלה אפגוש מכר קרוב שיספר לי על איזו עבודה שבדיוק מתפנה בה תפקיד ואני אתקשר ובאמת העבודה תהיה שלי ושם גם אכיר את אהובת לבי וכו'... ואם אלך ימינה נראה שפשוט אקנה לי כוס קפה ואלך לדירה שלי לראות עוד איזה פרק בסדרה שאני בדיוק רואה.

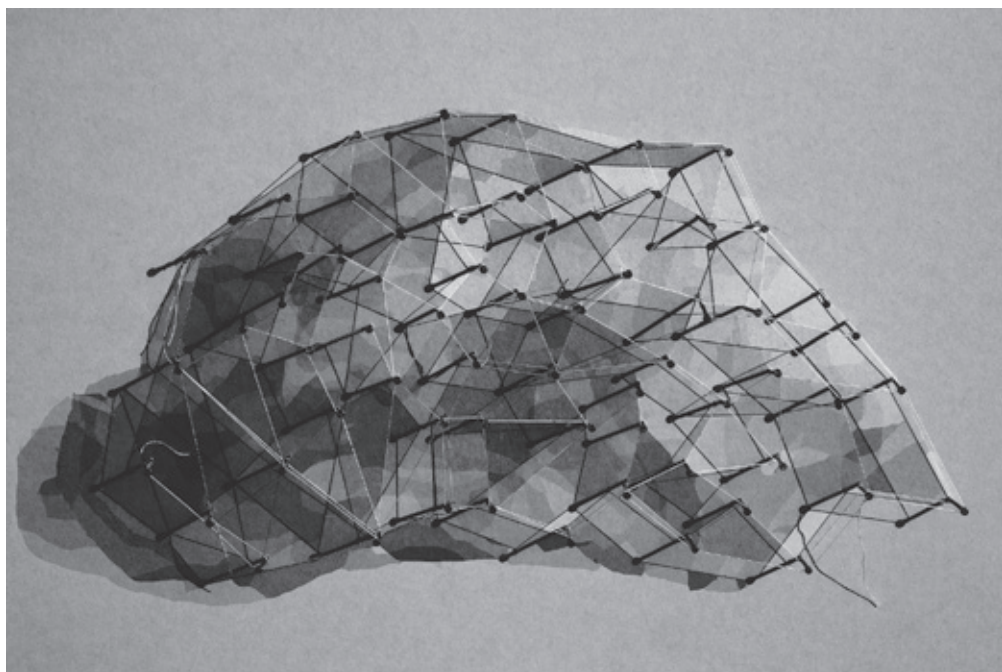
ואז יום אחד אני עובר ליד סופרמרקט קרוב לדירה שלי. בטח עברתי שם מיליון פעם אבל אני שם לב הפעם לקול עמום של רעם. השמים בהירים ואין סימן לענן ואני ממשיך בדרכי וחושב לעצמי שבטח דמיינתי. בפעם הבאה שאני עובר שם אני שוב שומע קול רעם מרוחק ואז אני נזכר שבדיוק שמעתי את אותו הקול באותה נקודה. עכשיו זה נשמע לי קולות של ירי. הדים כאלה של מקלע. "טוב זה מובן" אני אומר לעצמי, כי הרי הרבה פעמים מתאמנות בקרבת מקום יחידות של הצבא, ואני שוב ממשיך בדרכי. אבל בפעם הבאה שאני עובר במקום הזה ושוב קולות הנפץ הרחוקים הללו נשמעים, אז אני כבר מבין שזה משהו אחר ואני עוצר. אני פשוט עוצר ומקשיב ולמשך דקה ארוכה יש שקט מבהיל. כבר ערב וקר ואני עומד באמצע הרחוב. זה סוג של צומת, מאלה שמפחידים אותי כל כך. מאלה שגורמים לאנשים לצפצף לי שאמשיך לנסוע, שאמשיך במירוץ. שאעזוב את הסקרנות הטיפשית שלי בצד. שכל החקירה הטיפשית הזאת היא לכל מיני רוחניים עושי כשפים ולא לאנשים מיושבים מעיירות מכובדות. אפילו הזוג הזה שעובר לידי מביט בי בתימהון. "למה הוא נעצר דווקא כאן? למה הוא מחכה ולמה הוא לא מתעסק בטלפון הנייד החכם שלו כמו שכל האנשים שעומדים עושים? משהו כאן חשוד." ואני קשוב מאוד עכשיו וכל כמה דקות נשמע הקול של הרעם המרוחק, קול הנפץ המתגלגל ממרחקים ואני מביט מצדדי ומלפני ומאחורי לראות מי הוא העומד. אבל זה רק אני. רק אני הוא העומד. ואז אני מביט מטה ופנימה. פנימה ומטה אל תוך לבי, אל תוך נשמת. היישר אל תוך החקירה הזאת הפרטית שלי, שגורמת לי לעצור ולהקשיב לרעמים, ומכסה הביוב שעליו אני עומד תופס את עיני ואני מתכופף, ומטה אוזן רק כדי לשמוע שוב את הרעם. ואחר כך אני ממש מצמיד את אוזני למכסה הביוב ואז מתקבלת בתוכי הבנה שלמה על מהות הקול שאחריו אני מתחקה. מערכות הביוב יוצרות את ההד הזה! לא יודע למה דווקא בנקודה הזאת,

במידה שווה

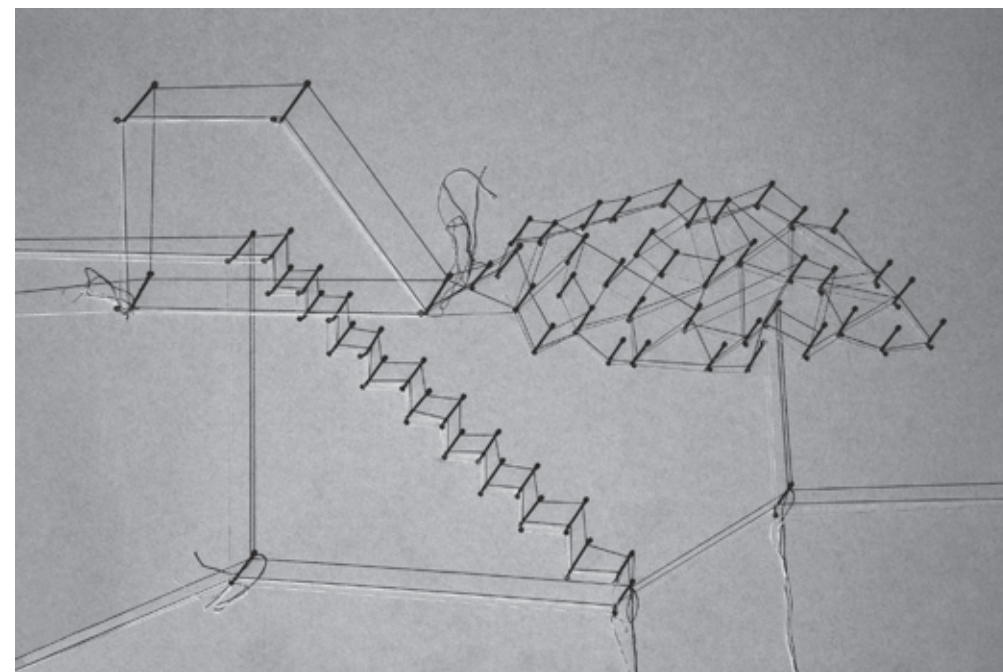
אתה מכרח לדחף רחוק יותר
את גבולות החשכה
להרחיב ולו במילימטר
את הריק הזוהר
שמסנור, ממעיד אותך,
כמו באפלה, כדי שתראה.
למעשה
מבהיל אותך במדה שנה
מה שאתה מבין
ומה שאינך מבין,
מה שאתה רואה
ומה שאינך יכול לחדר:
מובס במדה שנה בכל שניה,
בערוץ בצהרי היום.

מרומנית: משה ב. יצחקי

לא יודע אם זאת תקלה או שהכול תקין שם למטה. אבל משהו באקוסטיקה של תעלות הביוב, המעברים השקטים והלחים של העולם של למטה, יצרו הד שזזה שמשך את אוזני והפנה את הקשב שלי אליהם. ואז אני מבין שאל עולם המעמקים אני נמשך. אל מסתרי התת-מודע של העולם שלנו אני רוצה להגיע. אל מתחת לפני השטח. מתחת לבטון ולאספלט. מתחת לרגליהם של בני האדם, מתחת לעצים ולמכוניות. שם מחביאים אנו את יצרינו, את מה שאנו דוחקים ומוציאים מאתנו בכאב ובזיעה וברעד ובתשוקה. את הפרשותינו שאנו מעלימים בכיור ובאסלות לבנות ומצוחצחות. אל תוך המבוך החשוך והמפותל של קרבנו. בית כלא לעכברושים ולתיקנים שמחושיהם נעים בחשיכה וברקב. נהרות כבירים של שמפו הנמהל בשמן מטבח. בועות קצף הנושאות על גבן שערות שחורות ובלונדיניות השזורות זו בזו. ובתוך כל האוקיינוס הזה, איים איים של ניירות טואלט ומגבונים לחים, אשר שטים להם בורם, הולכים ומתרחקים...

הדר סייפן, ללא כותרת, 2013, צילום מעובד

הדר סייפן, ללא כותרת, 2013, צילום מעובד

*

בְּשֵׁעָה שְׁחֵרוּתִי מוֹפֶקֶת
(לֹא מִירִיקוֹת)
רַק מִשְׁחִיקוֹת חֲלוּקֵי
סִפְרֵיזוֹת מְצִיבָה
אֲנִי מְבִינָה שְׂכָבֶר טַעֲמֹתַי
אָחוּ עַל לְשׁוֹן.

*

בְּאֶחָת
נִמְחָתָה
יְתוּשָׁה
שְׁהִיָּתָה
עֵמֶק וְגִבָּה וְרֹחַב
וְעֵכָשׁוּ
דו-מִמְד כְּתַצְלוּם
וּבְעֵצָם
דָּמִי
עַל עוֹרֵי

*

אֵין כָּל אֶפְשָׁרוֹת לְמִין
קוֹרֵץ מְטָרָה רוֹסָה
בְּנַחֲרֵימָם קְדָמֵימֵם שֶׁל מְטוֹס
וּבְטַח שְׁלֹא
לְפָנַי וְאַחֲרַי
סְעוּדַת שְׂרָשֵׁי שְׁמֵר

*

תַּחַת גְּמֻחָה בְּמֵאֲמָץ
- לֹא לְהַתְעַטֵּשׁ -
מוֹזְגַת טוֹנִים דְּהוּיִים
(שֶׁל גְּנֵי שְׁעִשׂוּעִים)
לְתוֹף דְּסִקּוֹת סְפִיחָה

*

בְּמִלְחָמַת לְבָנוֹן הַשְּׁנִיָּה
שְׁבַתִּי לְאֲמוֹן מְסִיבֵי שֶׁל שְׂרָשֵׁי הַדְּשָׁא.
הוֹרָאתִי נִשְׂאָרָה כְּשֶׁהִיָּתָה:
"יֵשׁ לְחֹדֶר אֶת כָּל הַדְּרֹף בְּתַקְרַת הַבְּטוֹן"
בוֹאֲכֶם, מְעוֹ מִשְׁתִּי.
הוֹרִיתִי עַל אֵינְסְפוֹר תְּרִגוּלֵי חֲדִירָה רְטָבִים
בְּשֵׁעָה שְׂאֲצַבְעֵי מְדַגְדָּגַת אֶת תַּקְרַת הַמְקַלֵּט.

אפרופו מלחמות

שְׁעוֹן הַיָּם הַתִּיכוֹן פּוֹעֵם
בְּקֶצֶף מְשֻׁלוֹ: אור חרוף
וּמְלַחְמוֹת עוֹנֵתוֹת;
דָּגַל לָבֵן מִתְנוּפֵף
לְעֵתִים נְדִירוֹת.
זֶה רַק נְדָמָה
שְׂכַל הַיָּמִים אוֹתוֹ דָּבַר.

אֶפְרוּפוֹ מְלַחְמוֹת,
אֲמָהוֹת צְרִיכוֹת לוֹמַר דָּבַר אֶחָד בְּלִבֵּךְ
לָבֵן הַיּוֹצֵא לְמְלַחְמָה.
אֵל תִּלְךְ.
קְרֵאתִי אֶת זֶה בְּאִיזָה סֶפֶר.
הַסּוֹפֵר אִירִי, הַיֵּלֵד אֲמֵרִיקָאִי וְהַמְלַחְמָה הַיָּא
מְלַחְמֵת וְיִטְנָאם.
אָבֵל כָּל הַשָּׂאָר
אוֹתוֹ דָּבַר.

ציפורי האש

צִפּוּרֵי הָאֵשׁ פּוֹרְשׁוֹת אֶת נּוֹצוֹתֵיהֶן
 וּמְגִיעוֹת אֵלַי מִקֵּן הַרְקִיעַ הַנִּסְתָּר
 מֵאַחֲרֵי הַהָר.
 הֵן מְסַפְּרוֹת לִי עַל הַיָּם שֶׁמִּמֶּנּוּ בָּאוּ
 כָּחַל וְשׁוֹקֵק וְרַחֹק.
 נִדְמָה וְעוֹד מְעַט יִבְעֵרוּ כָּל הַשָּׁמַיִם הַגְּבוּהִים הָאֵלֶּה.
 מִתְחַתִּיָּהֶם הַהָר הוֹפֵף שְׁחֹר־סָגֵל
 וּפְנִסִים מִתְחִלִּים לְהָאִיר לְאַרְף־הַכְּבִישׁ.
 עֵינַי מְבִיטוֹת עַל הַהָר בְּרִבְצָתוֹ הָאִיתְנָה,
 מִבְּקִשׁוֹת מִמֶּנּוּ שְׁיִזוּ
 רַק קֶצֶת.
 אָבֵל הוּא עוֹמֵד דּוֹמֵם, לֹא זוּ.
 מִמְּשִׁיף לְבַלַּע אֶת הַיָּם בְּשִׁתִּיקָה עֲקֻשָׁת.
 כֶּף -
 הַהָר בְּשֵׁלוֹ
 וְאֲנִי בְּשֵׁלִי.
 בְּשָׁמַיִם עֲפוֹת כְּנָפֵי-אֶפֶר אֶפְרוֹת.
 גַּם הַיּוֹם לֹא אֶרְאֶה אֶת הַיָּם.

כמו צל עובר

מִשֵּׁב רוּחַ נִישָׂא בְּשַׁעַת הַצְּהַרִּיִּים. הַעֲצִים מוֹרִיקִים, הַשָּׁמַיִם תְּכוּלִּים. עֲנָנִים נִישָׂאִים
 בְּרוּחַ הַקְּלָה וּמְטִילִים צֶלֶם עַל הַקְּרָקַע הַלְּחָה. בְּצֵלוֹ שֶׁל עֲנַן נִיצֵב לוֹ צֵל. הַצֵּל חוֹלֵף
 בְּדַרְכֵיכֶם, לֵיד הָאֲנָשִׁים וְדֶרֶךְ הָאֲנָשִׁים. אִישׁ אֵינוֹ מְבָרְכוֹ לְשִׁלּוֹם אוֹ תוֹהָה מֵהוּא
 עוֹשֶׂה כֵּאֵן פִּתְאוֹם. עֲלִים עוֹבְרִים מְסַבִּיבוּ וְכִךְ גַּם הוּא, מִרְחֵף לוֹ בְּשִׁבְלִים כְּנוֹצָה בְּרוּחַ.
 מִסְּתוּבָּב לִימִין וְעוֹבֵר גַּם לְשִׁמְאַל כְּמַחֲוֵגֵי הַשַּׁעוֹן. פֶּעַם נִמְתַּח לְאוֹרֵךְ וּפֶעַם מִתְּכוּוֹץ
 לְרוּחַב. כְּלָבִים מְבִיטִים בּוֹ בְּצַעַר, צִפּוּרִים חוֹלְפוֹת עַל פְּנָיו בְּמַעוֹפָן.
 עִם בּוֹא הָעֶרֶב, נֵעֵלֵם.
 כֵּאִילוֹ לֹא הִיָּה קִיִּים.

הארגז

מגיל צעיר היא סחבה עמה קופסה. לאט לאט, משנה לשנה התמלאה הקופסה חמס. היא נאלצה לסחוב אותה בין ידיה הקטנות ממקום למקום. לו הייתה פותחת אותה הייתה נשמעת זעקה שאותה לא העזה לצעוק, צעקה כה איומה ומחרידה שאף היא לא הייתה מודעת לקיומה. עם השנים הייתה הקופסה לארגו, והיא נאלצה להיאזק אליו. הארגו, בשונה מן הקופסה, כבר היה כבד מנשוא. השלשלת שהייתה מחוברת אליו כיווצה את רגלה, היפכה את מעיה ושרטה אותה לאורך ולרוחב. הוא נגרר אחריה לכל מקום. לפעמים נדמה היה לה שאין היא מחוברת לדבר, שהיא קלה כציפור, שהכול נהיה קל בעבודה. שהיא יכולה לכבש כל פסגה של כל הר. אך לעתים כובדו של הארגו משך אותה לתהומות. כן, היא הייתה שמחה להיפטר ממנו. היא אפילו שקלה לשלח אותו למעמקי הים, אך ידעה שאם תנסה להטילו למצולות תטבע אף היא יחד אתו. לעתים חשבה "אולי אם אחשוב שאיננו קיים אוכל להשתחרר" אך לשווא. מחשבה זו הייתה תוקפת אותה לעתים קרובות, קרובות מדי. היא לא יכלה להשתחרר ממנה, התפללה בלילות שמישהו יציל אותה, שמישהו ימצא עצה. בכל בוקר כשהייתה פוקחת עיניה רשרוש השרשרת הזכיר לה שדבר לא השתנה. בחלום היא הייתה חופשייה, רצה, מדלגת, הרגישה מרחפת. אך עם שחר התגלתה הבדיה, והיא עוד כבולה. היא ידעה, ידעה שהיא כך, כך היא נועדה לחיות, כאטלס. היא ניסתה להילחם בהשוואה, לומר לעולם שהיא איננה כזו, שמבפנים היא איננה כזו, אך כל העיניים שננעצו בה לאורך הזמן החדירו בנשמתה את ההבנה כי גם אם איננה כזו, כך רואה אותה העולם. לפעמים לעת ערב, כשהלכה אל מיטתה, היא נשאה תפילה חרישית ואמרה "הלוואי... הלוואי שייעלם אותו ארגו, שאהיה חופשייה..." אך ברור היה לה כי גורלה כבר נקשר, נקשר וכבר איננו שלה.

עלבונה הבזוי של תמצית הרוע המזוקקת

תמצית רע מזוקקת רדתה בי את עלבונה לעת ערב
ואני את עלבוני קברתי חדשים תחת ערמות קרשים
החזקתי בהם כעגנים לנפשי הנחבטת ומתערבלת בעצמה
והנה באה תמצית הרע המזוקקת הזו ודרשה את כנפיה לפרש

"את כל פלי נתתי," היא אומרת, "ולא נקפת אצבע לעברי,
חברי נושרים מעלי כמו חוטים שמאסו בעפיפונם
אלף לי למצא מישהי שתקבל את אהובתי האחרת," היא אומרת
"אלף לי כי את לא חשובה לי, הרי אני השקרנית מגבעת רם"

אדמתי שטפחתי נהיתה לבץ טובעני ומתכחשת לכל ותורי
הרי ותרתי על היותי עצמי, אני, ועורוני לכף נהיה עורון הכל
וטענות על לא עול בכפי הן הבלים מקמטים שהשלכתי לפח
לא אתבוסס בדמי כל עוד חיי הם שלי ולכן רצחתי אותך

וכשאת אינך בחצאי התמונות טוב לי לדעת שאני אלהי
על טפשותך הגמורה וטעותך המרה אודה, כי רוחי גבוהה משמש
ושנאה בי גברה על כל מין ממייניך
ושנאה בי גברה על המנופפים באיברם
אהבה בי נוצרה על חיי לבדי ומחשבות על עתידי
וילדים יש בו ואני אמם היחידה, אנדלם כפי שגדלתי אותי

עובל מנדס פלור, פרידה, 2013, טכניקה מעורבת על עץ לבוד, 244x122

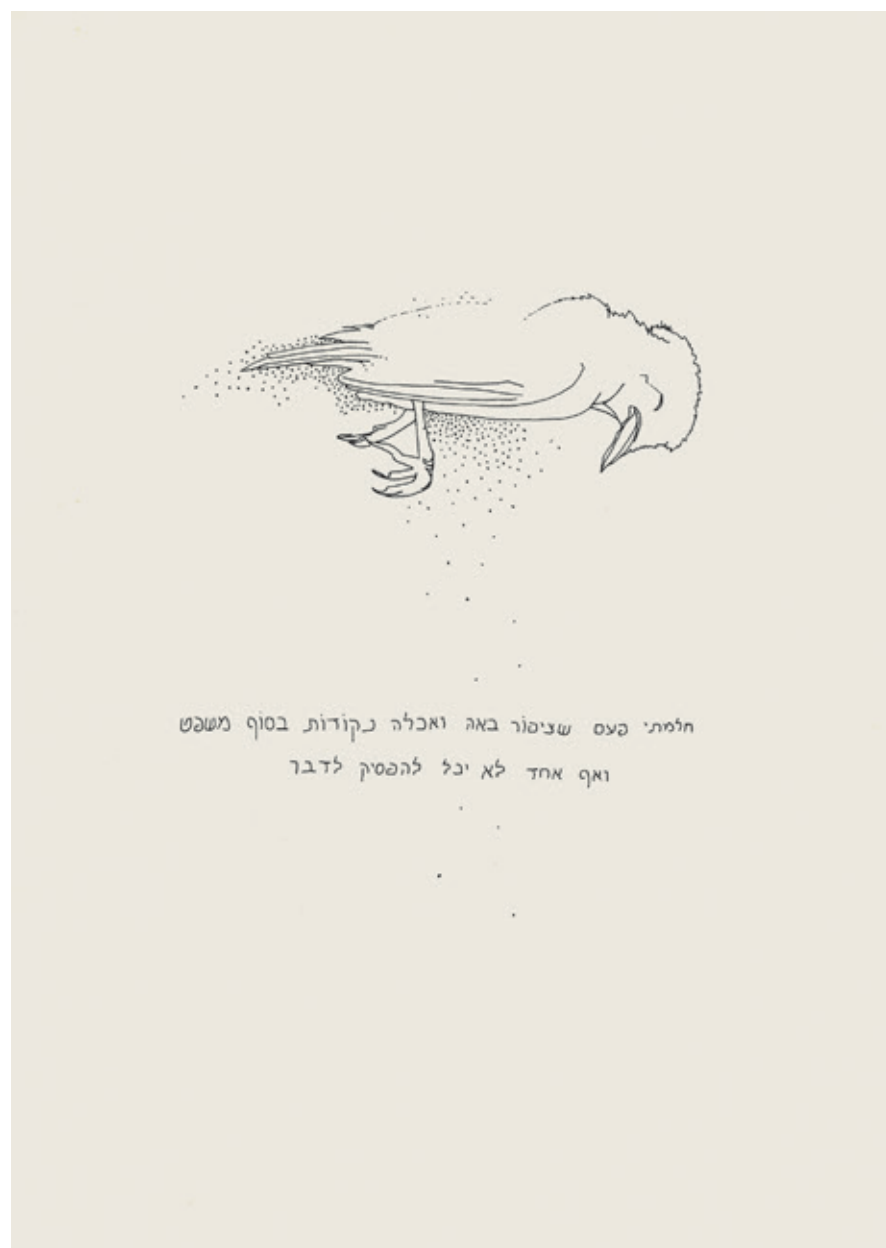
עובל מנדס פלור, דובה, 2013, טכניקה מעורבת על עץ לבוד, 244x122

הכרתי אישה

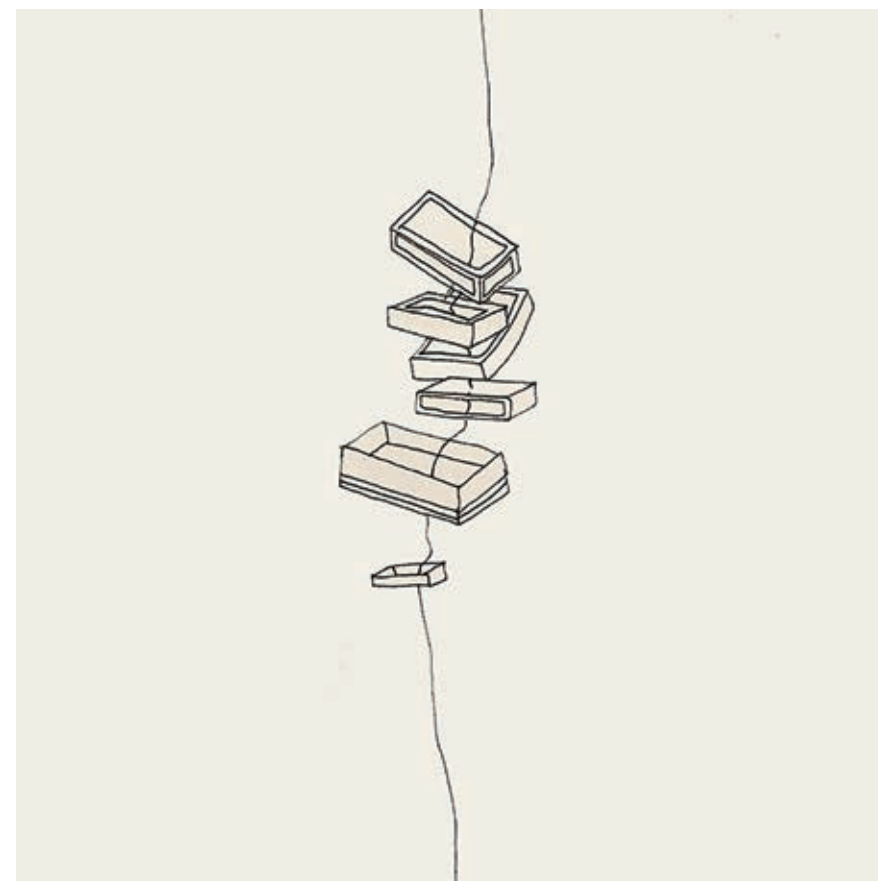
הכרתי אישה שהמשיכה לחיות
שנים אחרי שהזמן נעצר.
אף אחד לא הרגיש בהבדל, מלבדה.
העולם המשיך להתמתח כל בקר,
לשלח קרני אור וריחות וידיים
אבל לא אליה, לא בגללה.
הצלילים שהגיעו מבעד לחלון
רשרשו כמו מכתבים פתוחים של אחר
וצנחו סביב קרסליה בערמה מתגברת
שרק היא ראתה או שמעה,
וידי הגברים המשיכו לנדוד
אל שדיהן הורדים של נשים שלא היו בחדר.
היא ישבה בחדריה,
אפשר לומר ספונה.
לאט, דברים שממול נתכסו בדק ערפל
כאלו וגונית צומחת בינה לבין מה שהיא רואה.
חשף רטב ועצוב נצמד אליה במין בהלה.
מה שהיה בתוכה נעשה קל וכבד כאחד, לא יקר לה
כמו מטבעות שהפכו לפחם
אחרי שאיזה לחש, שבכלל לא ידעה
שהקסים את ימיה, פג –
ואולי זה העני: לא להיות אהובה.
היא המשיכה לגשת לחלון
ולחצות את סף הדלת
ולחרג החוצה מביתה
אבל הרגישה שהיא מזדקרת:
מכל עבריה אנשים התחבקו
ברכות ופהפיה של דבר שרואים בחלון או בסרט,
לא במראה.

תמונה עם חור במרכז

אישה שוכבת במטה כמו בכיס הפוף.
כלום לא מכיל אותה.
מה שהיה עמק מפזר עכשו סביבה
פרוע וחשוף, נוצץ ונושף בחשף,
זול פתאם כמו מטבעות, שפוף.
תנו לה אופיום ומיד.
וניל לא יעשה לה את זה, לא במצבה,
כבר לא, מזה שנים. היא לא עצובה,
היא מנות רעב, והצמא שלה גואה
להטביע את כל אוהביה

דנה רז ורמי שן, **ללא כותרת**, 2013, עט על נייר, 21x29.7

דנה רז, **ללא כותרת**, 2013, דיו על נייר, 6x10

سلمى قبعين

أرواح عارية في حضرة القلم...

أنا امرأة من أوراق مبعثرة

من المحال قراءة أبعديتها

فحروفي تبعثرت

ومشاعري تناثرت

في أرض فقدت خصوصيتها

وذكورا فقدت رجولتها

وإناث محكوم عليهن بالذاكرة

وقلم فقد رهبة الورق

فكيف لك أن تقرأتي في زمن خال من ملامح الزمن ...؟

סלמא קובעין

רוחות עירומים לנוכח העט

אני אשה מנירות פזורים

שאי אפשר לקרא את האלפבית שלה

אותיותי פרחו

ורגשותי נזרעו

באדמה שאבדה פוריותה

בזכרים שאבדו גבריותם

בנקבות הנשפטות בזכרון

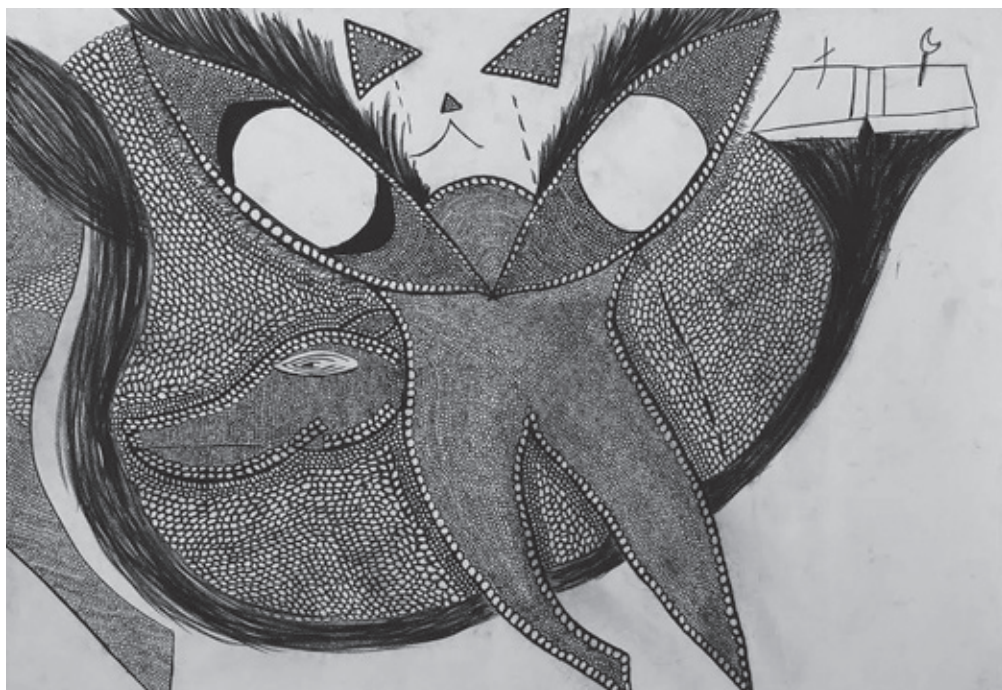
ובעט שאבד יראת הנזיר

פיצד תוכל לקרא אותי בזמן נטול דיוקן הזמן...?

מערבית: מאהר ח'דר וחגי רוגני

נרדינה מוגיזל, המובן מאליו, 2013, צילום מטופל

מריה סאלח מחאמיד, **ללא כותרת**, פחם על נייר, 75x106

מריה סאלח מחאמיד, **ללא כותרת**, 2014, טכניקה מעורבת על בד, 137x216

رجلا في زمن غابر...

كن رجلا في زمن انعدمت فيه الرجولة
كن رجلي وسأكون أُنثاك
كن شمسي وسأكون نهارك
كن قمري وسأكون ليلك
كن اعصارا
كن زلزلا
فأثور كالبركان المنصهر بحبك
كن المد والجزر بحياتي
كن البداية والخاتمة
ولكن أهمها كن رجلا

סלמא קובעין

גבר בימי קדם

היה גבר בזמן שאזלה בו הגבריות
היה זכר ואהיה נקבתך
היה שמש ואהיה יומך
היה ירחי ואהיה לילך
היה טיפון
היה רעידת אדמה
אתפרץ כהר געש הנתף באהבתך
היה כשפל וגאות בחיי
היה ההתחלה והסוף
אך מעל לכל היה גבר

מערבית: מאהר ח'דר וחגי רוגני

הגר

אל תתלי בי עכשו עינים
לפרע חשבון אבות, לפרע
חשבון אהבות עובר ושב
אל יצועף, פרא מענג
חלציו, קולו מרחמך
שואג, ישמע
אל.

אל תתלי בי הגר
עינים, כמו אז,
פותות ומפתות,
רעבות ואורבות
כלביאה שכולה
ונבגדת, לבוא עמי
חשבון שפתחו בך
אברהם וכנגדו, עזרו
מאין תבוא עכשו שרה

בואי הגר,
בא הזמן לפתח
חשבון חדש, פקדון,
עד בוא מועד פרעון
אחרית הימים.

יעל

אני סיסרא מנסה, יודע לנוס,
 לחמק בזמן מנעיצת היד
 בידך שמוכנה תמיד לפלח.
 אף את מנסה ממני, חושפת
 שנים בחיוף חלב ושולחת אותי,
 כך סתם, מפטיחה "שלום",
 יודעת כי מות זה ממשיך
 ואכזרי יותר.
 מי למד אותך להרגני
 בעת נדד החסידות?
 מי נתן בפיה את להב
 המלה שקורעת מכתפי כנפים?
 כצפוי במערכה האחרונה?
 בלילה עולה הקישון על גדותיו,
 מרחוק עוד אפשר לשמע קול,
 תפים ועוד, שמחה לאיד, דבורה
 שרה? אליהו חוזר לשחט נביאי בעל
 שנותרו כמוני מאז למרגלות הכרמל.

אבישג

תתארי לעצמך שאני מחפש אותך בסלם.
 אולי בשונם לרגלי גבעת המורה, שם
 קוראים עורבים, מואזין מצריח מסגד,
 ענן מצמק נוכל מעל, סהר מתגנב מדחי
 בראש החר, ומתרחק אל דחי, עד נפלו
 כמו שמש רחוקה וקרה לתוף היים.
 מה עוד יעורר את לבי הישן בנבל
 סתוניות, כרכמים וכדנים?
 מה יפשיר בי את כפור הימים
 המתקצרים? כל יום שעובר בכפות
 רגלי, מזכיר בי את דוד בזקנתו,
 טרם חממה השונמית יצועיו.
 גם בפרח הפלניות, שרשי שערי
 כבר יודעים כי מעוף הסביונים
 מפציר בי להכין גופי לחרף.

הכותרות: שירה מזרחית או פואטיקה מזרחית

(התרשמות מספרה של קציעה עלון)

ולטעם
מפעם
לפעם,
ותמיד נתן לתקן טעמים,
ולצמצם
עד תם
את הטעם.

אני מתמלאת בלהט להגיש להם את השירה המזרחית לראש הרשימה,
למדו אותה, בכל הכתות
היא לא באה מספרד, ולא גרשה מעולם,
היא כאן, מנענעת את ירכיה ברחוב שלנו,
כל כך עסיסית זו. עם כל המצלצלים שלגופה,
- בן אנחנו נמשכים לזהב לשונה, למכספי צליליה
אני מתמלאת בלהט להקריא להם, במגדלים הגבוהים,
ברחובות הנקיים והמסדרים,
זו שאהבה נפשי,
פואטיקה שברחובות הצבעוניים, הזקבים.

הפותרות נדמות לי - פרחים,
מה אמר?
"כותרות"
או - נגון פריחת היסמין, משגעת חושים,
בפתח בית סבי.
ואולי פריחת דבדבן בלבנון הקרה.
זן מיוחד בהחלט, סנט-לואיס.

סבתא מעלה תבשיל -
גבעה תלולה, גרגרי ארו לבן
ועליה
בנדיבות הלב
מלוא המתקוות של סנט-לואיס, זן מיוחד בהחלט.
הפותרות מחלחלות,
"פואטיקה מזרחית"
"שירה מזרחית"
אדים וניחוח, ערבוב בסירים - חלומות, מלים, שברי אמירות.
הגישו את השירה המזרחית
עם חפן ארו לבן,
ואפשר גם להוסיף את כל מה שמבעבע - תבשיל דבדבנים מן מיוחד בהחלט.
הפואטיקה המזרחית
ברתיחה מתמדת
סופגת טעמים
וזה עושה לה טוב, כך רשמתי מתבשיל הדבדבנים, והקציצות,
אלו שיש ללוש בינדם

קציעה עלון היא מחברת הספר 'אפשרות שלישית לשירה':
עיונים בפואטיקה מזרחית' (הקיבוץ המאוחד, 2011).

רוקדת אותך

שבילים ארכים בדרך לשום מקום,
אני אוספת צעדים
וסופרת את הקפיצות.

גומעת ממך עוד מרחק,
שלא אוכל לחזור.

שלא אשוב עוד לגעת.

אני רוקדת אותך בתנועות ארכות,
מושכת מבטים קצרים
על קצות האצבעות.

ונופלת,
וקמה חזרה.

רק כדי לראות שאתה עדיין כאן.

מושך אותי לקצה ההדום,
מדרדר אבנים מתחת לכפות רגלי.
לו רק יכלת לדרדר את זו שבלבי.

מתנפצת.

מחיאות כפיים אחרונות לפני החשכה,
צעדים קטנים של סוף אהבה.

רק כדי לראות,
שאתה לא נשאר.

אמנות

מי שמסתכל בך
על המתקנים
בחדר הכֶּשֶׁר
רוֹאֵה אִשָּׁה יְפָה,
שְׁחֹרֶת שֶׁעַר, נְעָה
בְּמִרְחָב
הוא בּוֹדֵאֵי לֹא רוֹאֵה
אֶת תְּמוֹנָתוֹ שֶׁל דּוֹשָׁאן
"עִירִם יוֹרֵד בַּמְדְּרָגוֹת"
וְאֵין סֶפֶק שֶׁנִּמְנָעָה מִמֶּנּוּ
הַצִּפִּיָּה שֶׁל מִי שֶׁמְחַכֶּה
שָׁנִים מְחוּץ לְגִבּוֹלוֹת הַתְּמוּנָה,
כְּמִטֵּר לְפָנָי הַמְדְּרָגָה הָאֲחֵרוֹנָה
כְּדֵי שֶׁתַּעֲשִׂי אֶת הַצַּעַד
וְתִשְׁלִימֵי אֶת יַצִּירַת הָאֲמֵנוֹת
בֵּין זְרוּעוֹתָיו.

שלושה דו־טורים על אהבה אחת

כָּל שְׁעָה שְׁחוֹלֶפֶת בְּלִי שְׁהִפָּה הוֹגָה
"אֲנִי אוֹהֵב אוֹתָךְ" הִיא שְׁעָה מְבֻזָּזָה
כָּל יוֹם שְׁחוֹלֶף בְּלִי שְׁהִגּוֹף הַבוֹעֵר כְּגֹזַע עֵץ
מִנַּח לְצַדֵּף וּמִשִּׁתֵּף אוֹתָךְ בְּבַעֲרָה
כָּל יוֹם שָׁבוּ נָהַר הַזְּמַן מִשְׁנָה כָּל צוּרָה
עַל כְּדוּר הָאֶרֶץ וְעוֹקֵף בְּזִהִירוֹת אֶת צוֹק אֶהְבֵּתִי

גשם ושאר ירקות

אָנִי הַגֶּשֶׁם

וְאַתָּה כְּמוֹ כֵד שְׁמַתְמֵלָא בֵּי.

כְּשֶׁהוּא הָיָה מְלֵא מְדֵי רוּקְנוֹ קֶצֶת לַגָּנָה,

שְׁעֵכֶשׁוּ מִצְמִיחָה יְרֻקוֹת.

בתוך תרמיל זרעים

מְכִינֵן שְׁלֵא נִפְתַּחְתִּי כְּתֵרְמִיל

בְּאַחֲרֵת וְאַחֲרֵת סוּפִית דּוּמָה לִי,

שְׁנוֹת חַיִּי נוֹתְרוּ סְגוּרוֹת בְּתוֹכִי

כְּזֵרְעִים רְדוּמִים בְּתֵרְמִיל,

מְאַשְׁרֵת מְכַדִּי לְפָרֵץ אֶת אַרְוֹן הַמַּתִּים.

מִחֲפָשֶׁת אַחַר עֲצָמֵי לְשׂוֹא:

רוֹאֵה יְשׁוּת אַחַת

בְּלִי שְׁנוֵי מְזָה עֲשׂוּרִים

וְרַק אָנִי יוֹדַעַת שְׂכָאן יְשׁוּת

יְלָדָה, נִעְרָה מִתְבַּגֶּרֶת, אִשָּׁה...

חֲבוּיוֹת אַחַת בְּשִׁנְיָה,

מְסֻרְבוֹת לְהֵנִיב פְּרִי.

מרומנית: משה ב. יצחקי

מילי נחום, פרויקט מיינאדה - מיצב, 2013. צילום: דרור גלבע

מילי נחום, Detachment - פרויקט מיינאדה, 2013. צילום: זואי גרינדאה

מיינאדה

קראתי על זה פעם באיזשהו מקום.
קול קרא להן מהיער.

הוא לא היה נעים
להפך

הקול נשמע כמו יללה מתכתית.
מהקול עוד היה אפשר להתעלם
אבל לא מהריח ריח מתוק ומבחיל
רקבון פרות מהול בזעה שעירה.

בלן שמעו אותו
אף רק מעטות הקשיבו והעזו
ללכת בעקבות הקול.

בשהגיעו לנקדה שבה הטבע היה בשיא פראותו
ויותר כבר לא ראו לאחור דרך מעבה העצים
הקול הפך למוחשי והציע להן את החפש המחלט
יותר לא יצטרכו להגביל עצמן
הן יכלו לאכל עד שאכל פרץ מפיהן
הן יכלו לשותות עד שיזין ודם התערבבו
הן יכלו לשיר בקול עד שקולן בלע את העולם
הן יכלו לרקוד עד שרגליהן הפכו לשרשים היונקים מהקרקע
וידיהן לענפים המצמחים לעבר השמש
הן יכלו לאהב עד שרחמן ושדיהן המלאים יכלו להעניק חיים לכל יצור שדבק באהבתן
הן יכלו להיות נאהבות עד כדי ותור מחלט
הן יכלו להזדוין מבלי להפחית מגדלת הפעלה
הן בקשו לינק כמו תינוקות ולהתמלא בחיים חדשים

קראתי על זה באיזשהו מקום.
הן היו נשים

ולכן לא יכלו לחזור לאחור
התפקעות של הגוף
השאירה נשל
נשל של אשה

שאלתי את סבתא שלי אם היא שמעה פעם את הקול
היא אמרה לי שילדות טובות מתעלמות מקולות
אבל מה עם הריח?
איך מתעלמים מהריח?
לריח מתרגלים
את תראי

אתמול שמעתי קול
יללה מתכתית
את הריח כבר הפרתי
הגוף פעם והתפתל
בקש ללכת

החזקתי את עצמי חזק
מבפנים
שהגוף ילמד להשאר במקום

צרחתי
הכי חזק שאני יודעת
אבל לא יצא קול
תשתלטי על עצמך
ילדה טפשה

כדור קטן
תנשמי עמק ותחזיקי
עד שיעבר
שיהיה שקט
שלא יראו עליך

מאחורי השתרך נשל
נשל של אשה

המיינאדות במיתולוגיה היוונית הן
בנות לווייתו של דיוניסוס, אל היין,
והן ידועות בטירופן ובאכזריותן.

מֵאֵז שֶׁהִצְטָאָאוּ מִמֶּךָ
 מִצְטַעֲצָעִים הֶלְאָה מֵאֲתָנוּ
 מִשְׁחָקֵי הָאֱהָבָה שְׁלָנוּ נוֹטְפִים
 רֶטֶב עֵמֶק בְּטַעַם
 סָמִיךְ וְשֹׁהַר כְּתָהוּם.
 שְׁעִשׂוּעֵינוּ זוֹלָגִים אֶל לְחֵייהֶם
 בְּהִדְחָקָם בִּינֵינוּ,
 נִסְפָּגִים בְּחוֹשֵׁי הַיְלָדוֹת
 נִמְשָׁכִים מֵעוֹרָךְ, מִמַּגְעֶךָ
 אֶל גּוֹפֶם שְׁיִרְוָה שְׁמִשׁוֹת
 הַיּוֹרְדוֹת אֶל הַיָּם
 שְׁאָנוּ כְּבָר נִחְמִיץ.

השלמה

אֲתָמוּל אֲמַרְתָּ לִּי
 שְׁנִמְאָס לְךָ לְהוֹרִיד נְעָלִים בְּכַנְיֶסָה לְבַיִת אִם אַתָּה רוֹצֵה לְהַכְנִס רַק לְרַגְע.
 חֲשַׁבְתִּי, שְׁאֶפְלוּ לְלַכְלוֹךְ שְׁמִצְטָבֵר עַל הַרְצָפָה יֵשׁ רְצוֹן מִשְׁלוֹ
 וְהוּא פְּשוֹט רוֹצֵה לְהִיּוֹת שָׁם.
 הָאֵלוֹן הַגָּדוֹל שְׁנֹזֵקֶף מֵעַל בֵּיתֵנוּ כְּעֵנֶק הַשּׁוֹלַח יָדָיו לְכָל עֵבֶר –
 גּוֹזֵר עָלֵינוּ חַיֵּי טֵאוּא,
 חֲדָר הַשְּׂרִוּתִים הַבְּנוּי רַק חֲצִי –
 לוֹחֵשׁ לְאֶבֶק לְהַכְנִס דְּרָךְ הַחֲרִים וּלְעֵטֵר תְּכַשִּׁיטִי,
 הַגְּלִשָּׁן שְׁתְּלוּי מֵעַל הָאֲמִבְטִיָּה מְפֹזֵר בְּעַקְבֵיּוֹת פְּתִיתִי חוֹל מֵהַיָּם,
 הַרְצָפָה, מִצְדָּה, מִתְכַּסֶּה בְּשִׁמְחָה בְּשִׁלְל בְּגָדִים,
 סֵל הַכְּבִיֶּסָה מִתְעַקֵּשׁ לְהִשָּׂאֵר מְלֵא
 וְאֲנִי חוֹשֶׁבֶת, אֵיךְ בְּכָל זְמַן נִתּוֹן תְּמִיד תִּשָּׂאֵר אוֹתָהּ כְּמוֹת לְכָלוֹךְ.
 כְּמוֹ תְּכַנֵּן הַכֵּל אֵיזָה כּוֹרֵאוֹגְרָף מְכֻשָׁר.
 לְךָ, מְנִיחָה, אֶבֶל בְּמָקוֹם.

מחנק

יותר מדי חם
 ויותר מדי זמן,
 ביחד
 ובועות שעלו מלמטה,
 למעלה, למעלה
 וחלב שרתח,
 יותר מדי זמן, גלש
 וככה את החם
 וימה שנושא,
 רק הריח המר
 המחנק שפשט
 ויצר
 חקר זמן, חקר חם.

כמה חברים יש לך?

נפל לידי איזה שאלון סטטיסטי,
 סלם אחד עד חמש
 ופתאם, משומקום,
 לכי 'תסמני כמה חברים יש.
 זה לא החברים לעבודה. בטח לא החברים של פיסבוק;
 חברים זה חברים, את יודעת, לא בני משפחה.
 לפעמים זה יותר מבני משפחה!
 חברים לעולם לא יאמרו לך 'את צריכה'.
 נו, תעני,
 כמה חברים יש לך?
 בבית הספר הייתה לי חברה טובה.
 היינו צמודות. כרתנו ברית דמים.
 לא היינו צריכות לדבר, אבל אחר כך זרקנו מלים.
 עם חברים את יכולה אפילו לשתוק – –
 ליד מטתי ערמה של ספרים, ולעתים קרובות
 אני נרדמת רק בסוף הלילה.
 הצבע האהוב עלי הוא בקר.
 הפלבה שלי שמחה לקראתי
 כמו שרק בלבים.
 לכל הרוחות, תעני כבר,
 כמה חברים?

פזילה

בילדות

ראיתי שני פרחים וטעיתי -

היה שם רק פרח אחד.

בשחשבותי שראיתי שתי ילדות

טעיתי -

היתה שם רק חברה אחת.

בבגרות

בשאני חושבת שמסתכלים עלי -

אני טועה.

בשאתה חושב שאני לא מסתכלת עליך -

אתה טועה.

בעינים לאות ורכות אביט עליך מבעד לדמעות ואדע -

בשהמטשטש הוא ברור והברור מטשטש -

שנינו טועים.

1

2

2,1: טל עוז, דיסטנס, 2012, שמן על בד, 30x40

הילה בן ארי, **שתיל**, 2012, סטילס מתוך וידאו, צילום: אסף סבן, רקדנית: אדוה קידר

הילה בן ארי, **חצי גורן**, 2012, סטילס מתוך וידאו, צילום: אסף סבן, רקדנית: אדוה קידר

ילדות

גומה עמוקה, עגולה, במרכזה גזע וסביבה גדודית עפר. צינור פלסטיק שחור מזרוף לתוכה מים. אני יושבת בשלולית מים קרים וידי לשות בצק. הבוץ זולג בין אצבעותי סמיך ורך. נעים ושקט באור היום היורד; אוושת רוח, ריח אדמה רטובה ואזדרכת, פסיעות. אבא פושט אלי את זרועותיו ואוסף אותי אליו. "מזל טוב", הוא מביט עלי, "נולד לך אח." ידו האחת סביבי ובשנייה הוא מצביע על נהר אפור וארוך נע בין שני קרשים. אני עוקבת אחר אצבעו הגדולה והוא מחייך: "נצייר לך ציור?" אבי מתכופף ובאצבע חשופה מתווה בבטון: עיגול. עיגול גדול תחתיו, קו מתעקל ממנו לימין ולמעלה, שני משולשים מעל העיגול העליון, שתי נקודות בתוכו, שלושה קווים ישרים יוצאים ממרכזו לכל צד – "חתול". חתול קטן. אח.

*

סתיו עכשיו. הולדת אחי במעגל הגומה הרטובה, והמדרכה שזה עתה נוצקה, כרוכים להם יחדיו. בחרתי לשוב וללכת באותה דרך כי היא הייתה שלי. חתימת החתול בבטון הרך הייתה התגשמותה בבשר של הברית, סימן לנחמה ולחסד שהעניק לי אבי עם הולדת אחי. לכי תסבירי מה זו נחמה, עיסה דביקה, תעתוע חושני ותבוני. "ערבבת שני זיכרונות", אומרת אימא, "החתול באביב, האח בסתיו", ולי לא אכפת. אני זקוקה לזיכרון הזה, שראשיתו הגאולה שבשכחת-עצמי בגומה וסופו במתנה שהמציא לי אבי. רגע־חסד אינם תופעה "הראויה להיזכר" בספרי ההיסטוריה, ואי אפשר לסמוך עליהם, אבל הם נותנים כוח לבקש ולהגשים משאלות.

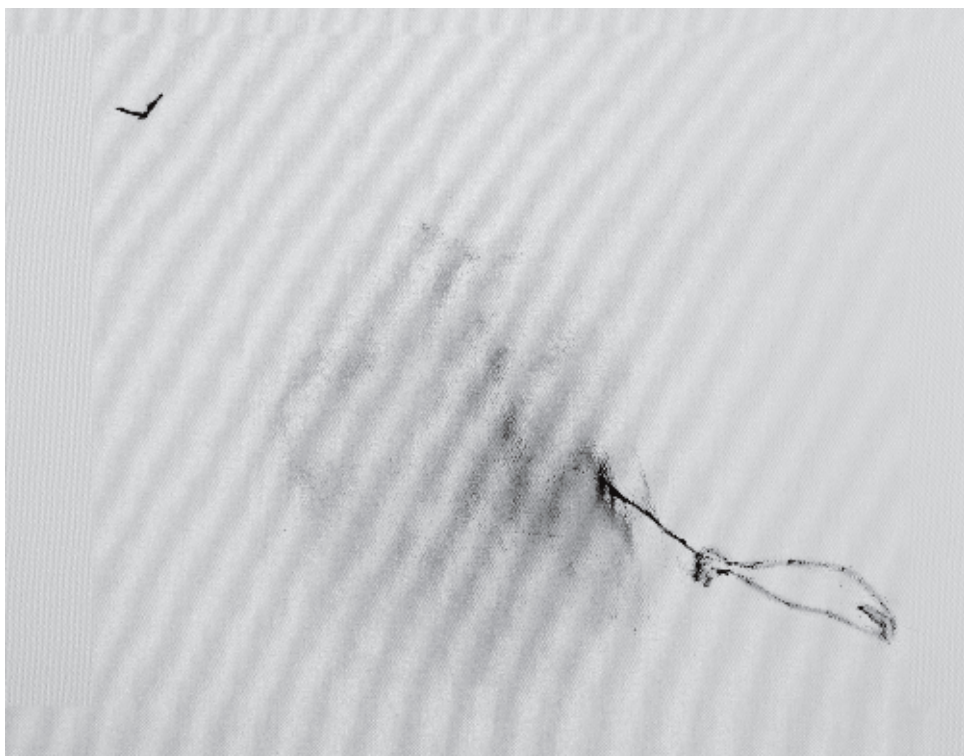
*

בקיבוץ – הבית המשותף – מצאתי את מקומי בחצר ולא בחדר מחדריו הרבים. ה"מסדרונות", ה"אכסדראות" ו"חללי המבואה", שנוצרו במרחק שנפער בין החדרים, היו הבית. המדרכה שקישרה בין האדמה לעץ, בין אבי לאחי, ביני לבין המקום, הייתה השער לעולמות מופלאים. החתול היה למפתח. במקום נטול מותרות וחפצים אישיים, שבו כל דבר קרה ברשות הרבים, הביטחון לא נבנה מאינטימיות ומהגנה במרחב הפרטי, אלא מן השליטה והבעלות שהשגנו – כל אחד לעצמו, כפי יכולתו – על מרחבי האינסוף הנפרשים סביבנו, מאיימים ומושכים.

אם כן, הבית היה התנועה המתמדת שבין לבין, מן הטבע המבוית בחצר, אל הטבע המעובד בשדות, ועד לטבע הפראי שמעבר לעץ האחרון במטע, תנועה הקוראת לנו להרחיק אל מחוץ לגדר, הלאה, הלאה מכאן.

שקיפות

שזיף ותפוח בשקית ניילון,
זה מה שאת רואה.
אריזות דקיקות בקפסה שעליה נכתב:
"נשלפות אחת אחת".
אף השזיף והתפוח
לא נבראו בתוך שקית.
מקורם בעץ שמענפיו נקטפו
ונארוזו ונשלחו ונערכו
וסדרו ונמכרו והובאו הביתה
אל המקרר שממנו הוציאה
אותם הבקר ידי האבהית
ושמה בשקית הניילון
בתא האכל בתיקה.
וזה דומה בכל לאהבה, בתי.
גם היא שקופה. לא רואים אותה
אבל היא שם תמיד, מהעץ
ועד לפה ולשנים הנוגסות
מלזה את דרכה.

עודד הירש, ללא כותרת, 2009, רישום שמן על בד, 24x30

עודד הירש, ללא כותרת, 2009, רישום שמן על בד, 24x30

זיכרון

תִּרְנַגְלַת לְבָנָה מְנַקֶּרֶת שְׁאֲרֵי־זוֹת שֶׁל חוּטִים מִחֶבֶל כְּבִיסָה פְּרוּם.
 שְׂדֵרָה אֲרֻכָּה וּמוֹצֵלֶת שֶׁל עֵצִי דֹלֵב מְעַטֶּרֶת בֵּיתָךְ.
 רוּחַ קָלָה שֶׁל עָרֵב מְעַרְבֶּלֶת אֶת הָעֵלִים
 עִם הַשִּׁיר שֶׁל אֲחִינֹעַם נִינִי 'בּוֹאֵי כָּל־
 וְהַבֵּית שְׁלֹךְ, צְרִיף קָטָן וְעֵצוּב, מְנַסֶּה לְהַכִּיל אֶת כָּל זֶה.
 קֶשֶׁה לִי לְהַכְנִס אֶל תּוֹךְ הַבֵּית, הַרְבֵּה יוֹתֵר קַל לְתַאֵר אֶת הַנּוֹף.
 לַפְּנוֹת עָרֵב הוֹלְכִים לְטִיּוֹל, אַתָּה בְּאִמְצַע
 וּבְכָל יָד גְּדוֹלָה מִתְעַשֵּׂפֶת יִלְדָה אַחֶרֶת.
 תִּמְרֵי קִטְנָה מְאוּדָה, אוֹלֵי בֵּת 4.
 אֲנִי זוֹכֵרֶת שֶׁהֲלַכְנוּ שְׁעוֹת בְּלִי לְדַבֵּר וּכְשֶׁחֲזַרְנוּ,
 הַשְּׂכֵבֶת אֶת שְׁתֵּינֵנוּ בְּמִטָּה קִטְנָה.
 צְפוּפּוֹת וּקְרוּבוֹת הַקְּשָׁבְנוּ לְסַפּוֹר קְבוּעַ בְּאַנְגְּלִית
 עַל זְאֵבָה שְׂרוּקֶדֶת בַּחוּץ, בְּשִׁלְג, בּוֹדְדָה
 אַף הִיָּרַח מְאִיר לָהּ.
 עַל כְּפֹתָהּ הַעֲדִינָה כְּפֹפֶה לְבָנָה, וְהִיא מִחֻכָּה לְזָאֵב.

לָנָה

הַגְּרוּד הַזֶּה כְּלִי־כֶף נְעִים
 אַחֲרֵי מִסַּע הַצִּיד שֶׁל הַבֶּקֶר זֶה בְּדִיוֹק מֵהַ שְׁהִיִּיתִי צְרִיכָה.
 לְקוֹל צִלְצוּל הַפַּעֲמוֹן רְצִיתִי וְהַשְׁגִּיתִי אֶת הַרוּחַ,
 הַבֵּאתִי לוֹ שֶׁפֶן סֶלַע הַכִּי עֲסִיסִי שְׂמֵצָאתִי.
 בְּפִרְצוֹף רְצִינִי הוּא קָבֵר אוֹתוֹ בְּאֲדָמָה
 יַפִּי, חֲשַׁבְתִּי, הוּא שׁוֹמֵר לוֹ לְאַחֲרֵי־כֶף.

בובות

בעת, נמצא בי האמץ להכריז
 אני מוחה.
 מוחה,
 שכן זמן רב לא כתבתי שיר מחאה
 חששתי לבטא כל תשוקה
 למעמד טוב יותר.

 בילדותי, בין ארבעה קירות
 אמי נהגה לתפר לי בבות
 אותן הלבשתי בשמלותי הבלויות
 נהגה לסגור חלונות
 ולציר לי סבות
 בזכותן אני כאן.

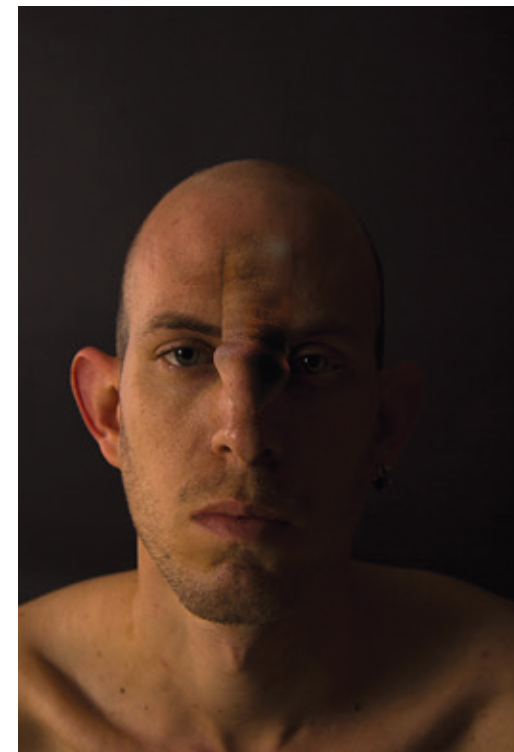
 בשום אפן איני מטיחה
 שתי כפות ידי העובדות
 (כבר שנים הן עובדות, עוד מאז הבבות)
 מלאות צלקות
 אף אין לי אצבע אחת מאשימה.
 בעת,
 אני רק מוחה:
 יש דברים שילדים לא צריכים לראות.

*

סוף סוף לבד
 ומנסה להזכר ממה החיים עשויים
 דם ודמעות?
 מים וספר?
 קלבונים?
 ויותר במדיק ממה חיי עשויים כרגע
 היכן אני עומד עכשו ביחס לתחתית המדרון
 עוד כמה ארכה הנפילה
 כלומר הנסיקה
 כלומר האם נעבר מעל הפסגה
 או נתנגש
 האם עומד להיות עסיסי ומתוק
 או סמיך ומלוח?

ינואי קלנר, ראש רגל, 2013, צילום מעובד

ינואי קלנר, בולבול על המצח, 2013, צילום מעובד

טלי מילשטיין, דיוקן עצמי עם סיגריה באור ראשון, 2013, שמן על בד 60x40

טלי מילשטיין, על חרדה ואהבה ומה שביניהן, 2013, שמן על בד 30x40

תורג'מן

תורג'מן היה פועל יצור פשוט
הוא שתק חצי מחייו
הוא היה מכער מכדי להיות מטורד
אם ישיג זיון בחנם
הזונות אמרו שיש לו יפי פנימי
פניו היו מענותות
כפני המציאות אותה הוא חי
הוא שתק כי מה כבר יש
לפועל יצור פשוט להגיד

הטלוויזיה פעלה מסביב לשעון
השעון מסביב לזמן
וכל אחת משש עשרה השעות שבין משמרת לשנייה
היתה מקדשת לבהיה במסך, אכילה מועטה
ושנה מרבה
הכל עבד לפי התכנית
ולא היתה תכנית ב'
האלכוהול השקוט כאבים שוליים שנסו לצוץ
השלט ממש את זכות הבחירה שלכל אדם
וגם לו, להחליף ערוץ

עם השנים, נעלמו הזונות מחייו
עלה לו יקר מדי לשמע

את שקריהן
היפי הפנימי הלך והתכער
והודקן

תורג'מן לא ראה ממטר
גו מה כבר היה לו לראות
תקתוק השעון התחזק
האור התעמעם
הדמיות על המסך טשטשו
וענתו (פתאום היה יכול להודות
אתן ועם פניהן...)

תורג'מן ראה את הסוף, בקשי
זה קרה בין משמרות
כף שאיש לא הרגיש
כשראה מנהל המשמרת
שחסר לו עובד
דוח למנהל המחלקה, שבדחיפות
שלח את מכתב הפטורין ואמר
"ברוך שפטרנו"
היה זה ההספד היחיד
שנאמר.

תריסר פתיתי ערבית

1. אחרי העבודה ילך לעבד בעוד עבודה ולפני כן, להרף, ינשק לרגע מספר ילדים בחושבו: זה יותר מדי ילדים לחשב עליהם.
2. שק של מלט שוקל חמשים קילוגרמים. מי שלא הרים שק של מלט שלא יגיד לי מעמד הפועלים.
3. מכונית גדולה זה בשביל להעמיס הרבה ילדים אל מקום בו מישוהו אחר ידאג להם.
4. יש שומר בשער. אם היה ער (הוא ישן) היה מודה בלבו לאלהים על פגועי-פעם שמאפשרים לו לאכל מהיותו מיתר בשער.
5. או זמר או שחקן בדורגל אמר הילד, לבוש במדי הקבוצה השכונתית, לאמו, המנסה להבין כיצד היא נראית לו בחלצה הזאת מבעד לאבק, לאחר כריתת השדים.
6. אני חולה סכיזופרניה אולי תוכל לעזר לי קצת והקצת קרה תרופות שלימאתים שקל הוא אומר אחרי שכבר נשלף הארנק.
7. כיצד להיות הרבה דברים בו זמנית באין ביצה ללוות את העבש הזה שחמם לכדי טוסט.

8.

זה אינו הרעב.
זה העלבון על האיך-לחם
שהבטח.

9.

הילד ממשיך לקלל את הילד המנזל.
אמרו לו: ילד אל תקלל את הילד המנזל
בפיך שבור השנים.

10.

העין מתענגת ברוחצה בדלות.
קרט הומור נדרש כאן כדי לעשות מכף תרבות.

11.

המערכות האדירה, המקומות
שוכת הלב
של הדוממים.

12.

לקנוח: ילדים על אופנים גנובים (אף שלא כתוב עליהם אופנים גנובים),
והשתין, הנאלץ לנהם שברי מלותיו
כדי להעניק לרחוב את אשר לרחוב.

المستأجر

השוכר

אמריקה

في ليلة الجمعة
والجمعة جماعة
في الغرفة الضيقة العتيقة
أغمض المستأجر عينيه
ومط شفتيه ...
وتذكر ...
كان يا ما كان ...
في يوم من الأيام
كان له بيت ..
كان ويا ما كان
كان له سبب للسعادة
للحب
للحياة
كان مرة ...
وكان ...

בְּלֵיל יוֹם שְׁשִׁי,
יוֹם שְׁשִׁי הוּא יוֹם הַהִתְכַנְּסוֹת,
בְּחֹדֶר הַצָּר, הַיָּשָׁן
עֵצָם הַשׁוֹכֵר אֶת עֵינָיו
מֵתַח אֶת שְׁפָתָיו
וְנֹפֵר...
הִיָּה הִיָּה
בְּשֹׁכֵר הַיָּמִים...
הִיָּה לוֹ בַּיִת,
הִיָּה הִיָּה...
הִיָּתָה לוֹ סֶבֶה לְאִשָּׁר
לְאַהֲבָה
לְחַיִּים
הִיָּה אֵי אֵז...
וְהִיָּה...

אָבָא תָּמִיד אָמַר: "כֶּסֶף לֹא צוֹמַח עַל הָעֵצִים"
אֲמֵרִיקָה צוֹמַחַת עַל הָעֵצִים
בְּמָקוֹם בּוֹ לְפָנֵינוּ הֵם יִבְשׁוּ אֶת הַבְּצוֹת.
אֲמֵרִיקָה יוֹנֶקֶת מֵאֲדָמָה מְזוֹבֶלֶת בְּדָם
וְלֹא רוֹנָה. אֲמֵרִיקָה מְצַמִּיחָה מְגֻדְלִים
כְּמוֹ קֶשֶׁת בְּלֵי עֵנָן, בְּשָׁמַיִם בּוֹהָקִים.
אֲמֵרִיקָה תִּקְהֶה שְׁנֵי עוֹלָלִים
בְּחֹדְרֵי תִּינוֹקוֹת. טְלָאִים מְסַנְּרִים מֵעֵדָף
יָפִי וְצָבֵעַ, מוֹשִׁיטִים יָדֵים
קִטְנוֹת לְנֶגֶס מֵהַפְּרִי הַמְּלָכוּתִי,
בְּתִּאוֹתָנוֹת מְחִיטָה.
וּבְתוֹךְ מְגֻדְלִים, מוֹל מְרַקְעִים מְרַצְדִּים,
וְעֵינַיִם טְרוֹטוֹת, צוֹמַחוֹת חֲמָמוֹת.
וּבְעֵזְרַת הַשֵּׁם (הַמּוֹתֵג) וּבְעֵזְרַת הַקָּמוֹן
עוֹד נְפָרִיחַ אֶת הַשְּׂמָמָה
עוֹד נְצַמִּיחַ הַרְרֵי שְׂמָמוֹן.

ערערה, המשולש, 17.1.2011
מערבית: מאהר ח'דר וחגי רוגני

عرعة – 17.1.2011

יום שישי בערבית - יום אל
ג'ומעה, שפירושו יום ההתכנסות

ערב קרב

בְּזִיכָה בְּלָבִים מְשׁוּטָטִים
זְרָקוֹר כָּחַל נִדְלָק עַל הַקְרָשִׁים
נֹשֵׁף שְׁעַר נִדְחָק לְחֻבְלִים
עָרְב קָרְב נָעִים

מְגֻבּוֹת חֲמִצָּן וְדָלִי הִירִיקָה
לִיפְסָטִיק מְטָרָף מִכְתָּיִם אֶת הַשְּׁפָה
עוֹרְבֵי הַמְשֻׁטָּרָה גָּאִים וְנוֹצְצִים
עָרְב קָרְב נָעִים

מִתוֹף הַגְּעֻגוּעַ לְמִשְׁהוֹ חָמִים
צָמֵר הָעוֹטֵף בְּאֵיבָרִים הַפְּנִימִיִּים
עוֹלָה קוֹל הַכְּרוֹז וּמוֹדִיעַ לְפַעֲמִים
עָרְב קָרְב נָעִים

צְלִצּוֹל הַמְטָבְעוֹת הַמְחֻלְפִּים כְּפִים
מִיֵּצִי הַהַמּוֹרִים עַל הַמְנַצֵּחַ בֵּין הַשָּׁנִים
הַקָּהָל הוּא עֵסֵק שְׁנֻכָתָב בְּמִסְפָּרִים
עָרְב קָרְב נָעִים

מנגינותיו וסופו של חייל הבדיל

מתוך הספר "העול הכפול", Pilies Studio, תל אביב, 2013
אוסף מסות ביוגרפיות על יהודים מפורסמים, אנשי מדע
ותרבות. תורגם מרוסית ע"י המחבר

לעתים קרובות יש לטרגדיה מקור קומי. הכול החל בעליונות ובצחוק, בשמחה ובאופטימיות. ברלין, 25 באוגוסט 1917. בניין האופרה הקומית. על הבמה עולה הצגת הבכורה של האופרטה "העלמה מהיער השחור" – "Schwarzwaldmaedel". מחיאות כפיים סוערות. הצלחה אדירה. הקהל מריע וקורא שוב ושוב למחבר האופרטה לאון יֶסֶל (Leon Jessel) לעלות לבמה, ומקבל בחום את אחד המלחינים המפורסמים של האימפריה. האופרטה החדשה תעלה תשע־מאות פעם בברלין לבדה וששת־אלפים פעם בגרמניה ובעולם כולו. במשך שש־עשרה שנים תככב האופרטה במדורי המוזיקה של העיתונים בעולם כולו – עד לאיסור השמעתה...
גרמניה עדיין צועדת בחזיתות. אחד המארשים הפופולריים הוא "מארש חיילי הבדיל" שכתב לאון יֶסֶל ב-1905, מן המנגינות המפורסמות שנכתבו בגרמניה לחג המולד. המארשים הצבאיים יאבדו בקרוב את הפופולריות שלהם, בהיותם תזכורת כואבת לתבוסתה המשפילה והקטסטרופלית של גרמניה במלחמת העולם הראשונה. גרמניה המנוצחת כנועה על ברכיה, המארשים אינם פופולריים, אבל "העלמה מהיער השחור" מנצחת על במותיה. האידיאולוגיה הלאומנית והשמרנית של יֶסֶל והמוזיקה העליונה והפטריוטית שלו הולמות את החשיבה הגרמנית החדשה. רק מוצאו היהודי ה"מביש" של המחבר אינו הולם את החברה החדשה הנבנית במדינה.
לאון יֶסֶל התנצר עוד ב-1894, בהיותו בן 23, בשל אהבתו לאשתו הראשונה קלרה־לואיז גרונוולד ובשל אי־אהבתו למוצאו ולעם היהודי. ב-1896 הם התחתנו בכנסייה, עברו לגור בברלין ב-1911 והתגרשו ב-1919. ב-1921 התחתן לאון יֶסֶל בן החמישים עם הלאומנית הגרמנייה אנה הרהולדט שהייתה צעירה ממנו ב-19 שנה.

ברלין 1921. ברפובליקת ויימר שוררת אינפלציה מפלצתית, ומשבר כלכלי חריף מאיים על המדינה. האבטלה מגיעה לממדי ענק. חיי אדם הופכים לזולים יותר, הלאומנות מרימה ראש, רציחות פוליטיות רבות נעשות על-ידי קיצוניים לאומניים. התקיפות האנטישמיות מתגברות. מאשימים את היהודים בפרוץ המלחמה, בתבוסתה של גרמניה ובעול הכבד והמשפיל שהטיל חוזה ורסאי על העם הגרמני. היהודים מבוהלים ומודאגים. יִסְלֵל רגוע. ההאשמות אינן נוגעות לו. הוא נוצרי מכובד. זה עתה התחתן עם אישה צעירה ויפה ממוצא ארי, עלמה מהיער השחור, גרמנייה אמיתית. המלחין הגרמני המהולל מאושר בנישואיו לבת "עמו".

יִסְלֵל מלחין פורה. הוא כותב יצירות רבות לתזמורת, מקהלה ופסנתר, ואלסים, מארשים, מזורקות, שירים ומוזיקה סלונית. האופרות שלו אהובות על הגרמנים. יצירותיו העליונות והאופטימיות זוכות להצלחה כבירה בקרב הקהל הגרמני המוזיקלי, תקליטיו נמכרים בכמויות ענקיות.

אמנותו מביאה להצלחה כלכלית, בתקופה שבה חוזה העם הגרמני את המשבר הכלכלי הגדול בהיסטוריה שלו. המחירים עולים. יוקר המחיה חונק. את גרמניה המושפלת שודדים המנצחים האירופיים, והיא מתחילה לצעוד במצעדים צבאיים ובאימונים אינ־סופיים. ב-1922, חודשים אחדים לאחר נישואיו של יִסְלֵל, נרצח שר החוץ היהודי של גרמניה, ולטר רתנאו, בידי מחבלים לאומניים. יִסְלֵל לא רואה בכך איום אישי, אף כי הרצח מתרחש במרחק של כמה מאות מטרים מביתו. הוא הרי כבר לא יהודי. רצח רתנאו לא מטריד אותו. הוא אינו קושר את האירועים לעצמו ולא חש את המצעד המאיים של הקיצוניות הלאומנית. עדיין מוקדם לכך. בשעון ההיסטוריה נותרו עשר וחצי שנים עד לעלייתם של הנאצים לשלטון. בכל בית גרמני ממשך להתנגן "המארש של חיילי הבדיל". יִסְלֵל משגשג. יצירותיו כבשו את נשמת בני עמו. האופרות שלו גרמניות מאד. "העלמה מהיער השחור" היא האופרטה האהובה על היטלר ועל הימלר.

הודות להצלחת האופרות שלו, בזכות האידיאולוגיה הלאומנית שלו ובשל הצטרפותה של אשתו אנה למפלגה הנאצית ב-1932, טרם עליית הנאצים לשלטון, מצפה יִסְלֵל להכרה של השלטון החדש. הוא מקווה שהיטלר יעניק לו את תואר "הארי המכובד" שהעניק למלחינו האהוב, היהודי ההונגרי אימרה קלמן. אולם קלמן אינו מקבל את התואר שהיטלר מעניק לו, עוזב את וינה לפריס ומשם לארצות הברית של אמריקה. יִסְלֵל ממתין בכיליון עיניים,

אולם הצמרת הנאצית דוחה אותו. התנצרותו וארבעים שנותיו כנוצרי אינן מסייעות לו. ב-1933 אוסרים על השמעת יצירותיו ועל ביצוען. ב-1934 מבטלים את חברותה של אשתו במפלגה הנאצית. ב-1937 מפוטר יִסְלֵל מן המכון הממלכתי למוזיקה ומוטל איסור על הקלטת יצירותיו ועל הפצתן. וכך כותב יִסְלֵל המיואש בשנת 1939 לליברטיסט שלו שטרק, בווינה: "אינני מסוגל לעבוד כאשר השנאה ליהודים מאיימת על עמי בהשמדה וכאשר אינני יודע באיזה רגע הגורל הנורא יכה בי." אחרי ארבעים וחמש שנים יִסְלֵל שב וקורא ליהודים "עמי".

במשך שנים ארוכות משחק המלחין תפקיד של מוזיקאי גרמני ומלחין לאומי. אולם באמנותו ובכשרונו אין די על מנת לרכוש כריס כניסה לאומה הגרמנית. ההתנצרות, ההתבוללות וההתחפשות לגרמני לאומני לא מסייעות לו לזכות במעמד של אזרח שווה זכויות בעם הגרמני, שלכבודו כתב את המוזיקה שלו. המוזיקאי הגדול לאון יִסְלֵל לא הצליח להיות בנה של האומה הגרמנית שלמענה חי ויצר, וכשהכיר בכך הקשיח את לבו. אהבתו לגרמנים הפכה לאכזבה מרה מן האומה הגרמנית. החברה של "עמו" זלזלה בשירותו רב השנים לתרבות הגרמנית. הגסטפו האזין לשיחותיו והקליט את ביקורתו. ב-15 בדצמבר 1941 נעצר יִסְלֵל בגין הפצת "השמועות הנוראות על הרייך השלישי". אנשי הגסטפו עינו אותו במרתף באלכסנדרפלאץ שבברלין. ב-4 בינואר 1942 מת המלחין בבית חולים ברלינאי כתוצאה מאותם עינויים, ימים ספורים בטרם מלאו לו 71 שנים.

חודש וחצי לאחר מותו של יִסְלֵל הגיעה ידיעה עצובה מברזיל הרחוקה על התאבדותו של הסופר האוסטרי המהולל שטפן צווייג, פציפיסט, קוסמופוליט, אירופאי, שראה בבעיה היהודית עיסוק שולי ומיותר לבני עמו ולו, ולאחר עלייתם של הנאצים לשלטון מצא עצמו סתם יהודי מיותר בעולם הגרמני, שאת פרידתו ממנו לא יכול היה לשאת. סופו הטרגי של שטפן צווייג הצטרף לשורת ההתאבדויות של יוצרים גרמניים ממוצא יהודי שהיו משוכנעים בניצחונם הסופי של הנאצים. ב-1935 קורט טוכולסקי, סטיריקן מפורסם, סופר ופזמונאי, איש שנון ומבריק, המכונה "הכפיל של היינריך היינה", ליברל, שנוא על הלאומנים הגרמניים, שם קץ לחייו בשוודיה. ב-1939, בניו-יורק התאבד משורר ידוע, אחד המנהיגים של המהפכה בבוואריה, מחבר הספר "הייתי גרמני", ארנסט טולר אשר רצה להיות מושיע של העם הגרמני, אך נדחה ונרדף על-ידי "עמו". טולר התאבד ביום שנודע לו על מצעד הניצחון של חיילי

עידית לבבי גבאי

*

הו מלים אבני חן יקרות
צנורות אור משקלים
הכל אד פיות נפתחים
מבני מלך קרועים
שאריות דביקות על לשון
שלא תנקה

הגנרל פרנקו במדריד, ביום מעצרו של אחיו ואחותו עליידי הגסטפו.
לאון יסל ידע על הטרגדיות של טוכולסקי וטולר. האם הבין את כישלון
חיי עד הסוף? האם הגיע למסקנתו של טולר: יהודי אינו יכול להיות גרמני?
"הנוצרי הטוב" לאון יסל חיבר מנגינה פופולרית לחג המולד. חיילי
הבדיל מאותו שיר לכת שהיה אהוב כל כך על הגרמנים המשיכו לצעוד בעוד
המגפיים הכבדים של הנאצים רומסים את עמי אירופה. את המלחין הנאמן
לנצרות ולגרמניה עינו בחג המולד גרמנים צעירים שנהנו בילדותם מן המארש
שלו שנכתב לכבוד אותו חג. העלמים והעלמות מהיער השחור של הנאצים
רצחו את מחברה של האופרטה "העלמה מהיער השחור".
לאון יסל חיבר מארש על גרמניה האגדית, הקסומה, טובת הלב, העליזה,
אך מצא את עצמו במדינה אכזרית, עוינת, שוויתרה על ערכיה, מושלך לתנור
השריפה כחייל הבדיל מהאגדה של הנס כריסטיאן אנדרסן, כיהודים רבים
בזמן השואה. הוא ניתך בלהבות אהבתו הנכזבת לגרמניה.

ללא פחד

השקט של הלילה ההוא לא הספיק לי.
דקות לפני שהרעש התחיל
בהיתי בדרך ריק, בקשתי מלים לתקתק בו.
הכאב שבאמצע, בנקדה שבין הלב לימין,
גם לי להתנצל על כך שאני לא מצליחה.
לאונרד כהן ברקע, הציע לי "לקחת עוד ולס"
"לקשר את הצער", אבל אני בשלי
לא מצליחה. מחשבות רעות גרמו לי כמעט
לשנא את השקט.
ואז בא רעש. שני טפשים רבו
הוכיחו מי מהם טפש יותר. בחרו לעשות זאת
תחת חלוני. לו רק היתה לי מרפסת
הייתי מרשה לעצמי להציץ.

בלילה ההוא אני פחדתי. השתדלתי
להריח שירים שיש בהם תוכן.
אף מתחת לחלון נשברה זכוכית
שהזכירה לי צנצנת אחת שנשברה מזמן.

דקות אחרי שהרעש התחיל
בהיתי בדרך ריק, ומצאתי מלים לתקתק בו.

אורנה אורן יזרעאלי, נייר עמדה, 2013, טכניקה מעורבת, 90x50x35

אנדריאה חזן, **Chau Dulce**, 2013, מיצב (פרט)

אנדריאה חזן, **חמטה Chau Dulce**, 2013, מיצב (פרט)

הרחק

בְּרַגְעַ שְׁאֵתָה עֹזֵב זְבִים הַקִּירוֹת בְּדִידוֹת
 הַנוֹטְפֹת עַל גּוֹפֵי בְּעוֹדֵי
 פּוֹתַחַת אֶת אַרְוֹנוֹת הַמִּטְבָּח
 בְּמָקוֹם בּוֹ הָיוּ יָדֶיךָ
 תּוֹבְעוֹת מִמְרָחְבֵי הַמְּבוֹדָד
 לַחֲיֹת אֶת חֶסְרוֹנְךָ
 אֲנִי מוֹצִיאָה חֲפָצִים
 סוֹרְקֵת אוֹתָם
 אוֹלֵי לְשִׁמוֹשׁ אַחֵר
 פְּתַחְתִּי בְּפָנֶיךָ אֶת סִפְרִיתִי וְנָתַתִּי לְךָ לְעֹלֶל
 בְּסִפְרֵי הַכְּמוּסִים בְּיוֹתֵר הַפְּזוּרִים עֵבְשׁוּ עַל
 רִצְפָּה וְעַל רְהִיטִים
 בְּחַפּוֹשׁ אַחֵר
 כּוֹרְאוֹגְרַפְיָה חֲדָשָׁה
 אֵינִי יְכוּלָה לְהַשִּׁיבָם לְמִדָּה
 לֹא מִיָּד
 אֲנִי מְכַרְחָה לְאַחֲזוֹ בָּהֶם,
 לְקַרְא בָּהֶם רוּחַ חַיִּים
 פְּסָקוֹת בְּסִימָנִים מְחֻדָּשִׁים
 לְחֹשֵׁב מְחֻדָּשׁ עַל הַכֹּל
 לְאֵט הַסְּפוּר שְׁלָנוּ
 קוֹרְא מְחֻדָּשׁ אֶת יְמֵינוּ יַחַד
 כְּמוֹ צְרוּפֵי אוֹתִיּוֹת תַּת־הַכְּרִתִּיּוֹת

הַמְּצַפּוֹת לְגִלּוֹי
 רְגֵעֵי עֲצָמָה
 נְטִישָׁה חֲרִיגָה
 נִסְיוֹן לְהִבִּין מָה חֲוִינוּ
 לְדַמְיוֹן מִסְּעוֹת שֶׁל חָג
 עִם נְתִיבִים חֲדָשִׁים אֲלֵיךָ,
 לְחַלֵּם אֶת דְּרָכֵי קְרוֹבָה
 אֲלֵיךָ תְּמִיד שֶׁם בְּמַחְשָׁבָה

מאנגלית: אתי גורדון גינזבורג

אלכס אומרת ש-

זהו עוד אחד מאותם כבישים ארוכים ונטולי סוף של קליפורניה. אלכס ואני נוסעים
 במכונית שכורה אל מקום לא ידוע, שטים בזמן. קו האופק אינו נגמר ובכל פעם שאנחנו
 מגיעים אליו מופיע אחר במקומו. השמיים מחייכים אלינו בכחליותם, ומכל עבר מוצגים,
 כמו ציור של אמן גדול בחלון ראווה, מרחבי מדבר צהובים ומישוריים להפליא. בכיוון
 מזרח יש הר גבוה במיוחד שפסגתו חדה, מצביעה אל השמיים, ובשעת בוקר מוקדמת שכוו
 נדמה כי השמש נתמכת בו כדי לא ליפול מרוב עייפות.
 הדרך בכביש הקליפורני רגועה ושוממת באופן שגורם לנו לתהות אם אנחנו בכלל
 מתקדמים, לכן כשבצד הדרך נראה מבנה נוש הוא מיד תופס את עינינו. הוא עשוי לבנים
 אפורות ופינותיו מעוגלות, ומקיפה אותו גדר תיל דוקרנית. אלכס מספרת כי המקום שימש
 בעבר להוצאת דיבוק מאנשים שנחשבו משוגעים וחולי נפש. המטפלים סברו שזו מחלה
 שניתן לרפא בכוח, בהרעבה ובדרכים אכזריות אחרות. לדעתם המטפלים היו בעצם
 אנשים עצלנים המחפשים חיי חופש, ומתוך כך פיתחו לעצמם את שיטת העמדת הפנים:
 הם עשו עצמם משוגעים וקיבלו ממשפחתם הכול ללא תמורה – קורת גג, רחמים ויחס
 טוב. מה עוד צריך בן אדם? אלכס אומרת שהמטפלים לא הסכימו שיהתלו בהם כך והיו
 בטוחים כי ברגע שיפעילו לחצים על המטפלים – יעדיפו לחזור למוטב.
 אלכס מספרת כי בפנים הכול חשוך, החלונות גבוהים מאוד ובגלל שהמטפלים ניסו
 נואשות לברוח הקירות מלאים שריטות עמוקות ודם יבש. החדר הקיצוני הפונה לכיוון
 מזרח צבוע תכלת ומקושט בעננים לבנים. אלכס אומרת שהוא ניתן בתור פרס ובתוכו שהו
 מטפלים שהראו רצון להתקדמות. הם אפילו קיבלו שעת טיול בחצר וארוחות מסודרות.
 אלכס אומרת שהשמים אדומים, אבל אני לא מאמין לה. חוץ מזה, היא יודעת הכול.
 היא מוציאה את ראשה מהחלון ומשרבבת את לשונה ברוח הקריה. האוויר מלטף
 את פרוותה ומחליקה לאחור.
 אלכס אומרת שבעוד קילומטרים ספורים יהיה פונדק דרכים קטן שבו נוכל לעצור
 לאכול. אני מת מרעב. לא אכלתי כבר יומיים, מאז ששוחררתי מבית החולים. הרופאים
 טענו שהבראתי כי הפסקתי לדבר אתה, אבל האמת היא שרק העמדתי פנים.

في الحديقة

أجلِسُ في حَدِيقَتِنَا
 كُلُّ شَيْءٍ هُنَا شَاب
 النعناع ، الميرمية، الملوخية
 أزهار النرجس، عصا الراعي، والياسمين
 أنا فقط ، يلوح على رأسي
 الشعرُ الأبيض
 وربما لذلك بدأ الشبابُ ينادونني : يا حاج!

(عرعة – المثلث) – 23-07-2013

أشبهُ شَجَرَةَ الزيتونِ
 التي أجلسُ في ظلِّها
 لم يرَ الشَّبَابُ قلبي الأخضر
 الذي يشبه أوراق النعناع الطرية
 كأوراق الزيتون
 والجميل كالورد
 ولا جَذري المغروس في الأرض الطيبة
 كزيتونتنا الرومية

أجلِسُ وحدي
 أتحدُّثُ مع نفسي
 كحفيدي ، كأحفادي
 ويُحدِّثُني كتابي
 عن عنتره وأبي زيد الهلالي

בגינה

אני יושב בגנתנו
 הכל כאן מעלה שיבה
 הנענע, המרוה, המלוכה
 פרחי הנרקיס, הרקפת והיסמין.
 אני לבדי. בראשי מבהיק
 השער הלבן
 לכן, מן הסתם, הבחורים קוראים לי חאג.

הם עוברים ומצחקקים
 חוזרים על דבריהם בלחש פן אשמע:
 "קורא! קורא!
 האם יש היום מי שקורא?"
 נפרד מהם במבט אבהי
 וגם אני – צוחק!

ערעה, המשולש, 23.7.2013

מערבית: מאהר ח'דר וחגי רוגני

דומה אני לעץ הזית
 שבצלו אני נח
 הבחורים לא ראו את לבי
 הירק בעלי הנענע הטריים
 וכעלי הזית,
 והיפה כנרד,
 ולא את שרשי הנטועים באדמה הטובה
 כזיתנו הרומי.

1. זית רומי – כינוי בערבית לעץ זית עתיק ששרד לפי המסורת מימי הרומאים.
2. ענתרה אבן שדאד ואבו זייד אל הלילי הם שמותיהם של גיבורים ערביים קדומים.

יושב לבדי
 מדבר עם עצמי
 כנכדי כנכדי
 וספרי משוחח עמי
 על ענתרה ועל אבו זייד אל הלילי.

בורחת מאהבות

סבתא שלי בורחת מסבא שלי / במדבריות השמש / היא לא רוכבת על גמל
אלא על גב שאלות פיה / על גבו של סימן שאלה בלבד / סבתא שלי -
רוכבת במדבריות השמש / נעה ונדה.

ובשקים התלויים לרגליה / אהבותיו של סבא אליה.

אהבה עזה / ליפיה הנדיר

אהבה חושקת / אל רך שערה

אהבת נשיקה / לפיה השואל ושואל.

ובמשפחה שואלים מה יאה לה שתנדד על גב שאלה?

סבתא שלי - היא נודדת במדבר, לא בדואית, אלא

כזו שאוספת שירים סופיים - לאהבות שעזבה מאחור

געגוע לפרי שהותירה מאחור דבדבנים / תמרים / ילדים

געגוע

לאחד

לאחד.

סבתא שלי היא רוח מדברית - סוחפת אחריה מיליוני גרגרים,

ממקום למקום

למקאמות / לפיוטים - לשירים... והשירים - לרפות הלכות.

ודדי אומר -

אהבה משגעת / שנתן מרב עצב להטיח את הראש בקיר

אהבה שבה הלב נפתח ונפתח

אהבה שבה מלה שלו מתמוגגת במלה שלה

אהבה שבה הוא נכנס לקלא לבו, והיא בורחת מאהבות.

אוטו

אוטו הראה לי את פניה האחרות של הזקנה.

קבעתי עמו בבית הקפה

שבו הוא נוהג לשותות אספרסו ארך עם חלב חם

שם

ספר לי על מסע חייו, אמר

"לוקח זמן להגיע אל המקום שרצית"

הושיט יד חמה ועליה מספר.

בעיניו המבריקות

תאר את צרות העין והשנאה

בלהט ספר ביצד פזרו הוא וחבריו

ספר על שלג

ושתו מים קרים ומתוקים בהנאה.

אוטו הראה לי את פניה האחרות של הזקנה

כשטבל בקפה עוגית חמאה

והסביר לי מדוע דברים נמסים.

השיר מוקדש לאוטו האציל, ניצול שואה,

שהלך השנה לעולמו.

לו

שוכבת היית על בטןך משכלת רגלים.
האיש הצעיר כרע מעליך
מושיט אצבעות עדינות אל חלקת צוארף.
חלצתך התרוממה מעט
ונחשף גבר הלכן,
גב אשה עגלגל
כזאת שילדה תינוקות,
ובשולי גבך מימין נקדת חן קטנה שהכירוה עד כה
רק אוהבך.
נקדה שנועדה לנשיקות וכעת יזהו אותה שוב.
לו רק יכלת היית מתהפכת
אליו משתוקקת הומה מגרירת רסיסי מלות אהבה
מתמתחת צוחקת מושיטה אליו את ידך
לאיש,
מאמצת את גופו אל לבך.
לו רק יכלתי לצרב את שניכם מהכביש הלוחט,
מהדם,
מרכבי הפלדה המרסקת סביב מועקות הפצועים,
מתוך הסיוט הנורא...
לפשוט מעליו את בגדיו הכתמים,
ולהניח אתכם על מטה ענקית ורכה...
איש עם אצבעות עדינות מעורר אשה יפה משנתה...
מעירה למעשה אהבה,
לחיים חדשים,
לתחילת הספירה.

איזו רכות

איזו רכות היתה ביניהם,
בין אחי הגדול המת לאשתו המתה,
אף-על-פי שידעו שניהם
שימיהם ספורים.
איזו עדנה.

ושניהם יפים
כפי שהיו
וצעירים
כפי שהיו
ויודעים שימיהם ספורים
כפי שהיו

אחי המת האהוב
ואשתו המתה
והרכות והאהבה
שהיתה ביניהם.

שיעור בארכיטקטורה

עץ ליד בית הוא לבית
יותר מוילון תחרה,
יותר מרעף על גג,
יותר מאבן מקירות הבית.

שלושה עצים ושביל ליד בית,
הם לבית,
גם אם אבן מקיר תזעק,
יותר מהבית עצמו.

שלומי ללוש, איקליפטוס, 2013, 134x101

שינוי

האביב ההוא עטה את תכריכיו
בפריחת ההדרים הלבנה
מערכת בחרציות אחרונות
של טרם קיץ.

ואשה אחת בשדה,
חמה ככהיך פתוחה,
היתה שואלת כל פרחי-הדר
לתכלית בואו.

העולם ידע שעליו להשתנות,
והיה הולך ומשער בינו-לבינו
מהיכן יתחיל השנוי,
ומי ישלימנו.

ואשה אחת בעולם,
שידעה את שעורה,
היתה פורשת לפניו אפשריות
ומניחה לו לבחור
את דרכו.

הצפיה עיפה בחלונות;
הרגעים הנוקפים לא ידעו את שעורם;
פריחת ההדרים התגברה
על החרציות,
אף מאום לא השתנה.

ואשה אחת,
שלבנה ידע את בוא הקיץ,
היתה מצפה לתשובת פרחי-הדר,
שואלת לבוא תכליתו.

כף ידה החמה מלאה קורי-אהבה נקים;
אף לא עליהם נפלה הבחירה
בשהעולם שער את שנויו.

גנעדן, ינואר 2014

למשה קסטוריאנו

קניתי שני ספרי שירה
באיתמר ספרים החדש
בשוק התרפי.
להקת ג'ז נגנה באחת הסמטאות
וראיתי את השמש
רוקדת על קירות.

תרצה איזה יום

אחר כך ישבתי בבית קפה לא הרחק משם
על הפוף קטן,
והמתקתי עם מלים

מאז שהלכת, לא כתבתי.

משורר מכרח להשאיר בגבה הדברים
למרות שהוא שבו
בגבה השמים.

בלי שום קשר
חשבנו לעשות לכבודך
תכנית רדיו על גנעדן.
עכשו אנחנו
מלקטים שירים.

שאלי ברוח

הניחי לזמן לעבר
הרגישי איך הרוח
מקשקש באילנות
ומזנק,
בוהה,
בשדה הפתוח

הניחי לזמן לזרם
יודעת שאת מאבדת
אותו,
ונוח ורך וקל
בזרימת המים בנהר
השלוח

אל מקום שלא מכאן,
אל אדמה אחרת,
אל מה שהיה
בטרום יהיה

אל
הפתוח -

ואל תשאלי בשעון,
שאלי
ברוח.

מתן בן כנען, **רמת דוד**, 2013, שמן על עץ, 30x40

מתן בן כנען, **רמת דוד**, 2013, שמן על עץ, 24x70

“שישה צעירים מול העולם זה לא כוחות”

מפגש ומעגל שיח עם נציגי תנועת 'תרבות'

עפולה, יום שלישי 4.2.2014, ד' אדר א' תשע"ד

משתתפים: **מערכת קו נטוי:** עידית לבבי גבאי, חגי רוגני, משה ב. יצחקי.

חברי תנועת 'תרבות': אורטל שחר, אילאיל הדס, נגה לביא, עומר בוקצ'ין,

רוני אדר, שלו בן-חור

תנועת 'תרבות' (במלעיל) היא תנועה של אמנים-מחנכים בישראל שנוסדה בשנת 2005 על ידי חברת צעירים במטרה להצמיח תרבות חדשה, אותנטית וערכית מתוך הקהילות בישראל. התנועה מקימה קבוצות אמנים המיועדות להתיישבות קבע בפריפריה הגיאוגרפית של ישראל. אמנים אלה רואים את עצמם מחויבים לאורח חיים של יצירה ושל חינוך לאמנות ולתרבות במקומות התיישבותם. התנועה מפעילה מסלול רבי-שנתי לאמנים צעירים, המתחיל בהקמת קבוצות נוער יוצר בתחומי האמנות בפריפריה ונמשך בשנת שירות לפני הצבא ובשירות צבאי במסגרת הנח"ל. לאחר השחרור מתיישבת הקבוצה ביישוב או בשכונה ומקימה 'קהילת תרבות': קיבוץ אמנים-מחנכים, הממשיכים הן את העשייה בקהילה המקומית והן את הדרכת הצעירים הנמצאים בשלבים המוקדמים של המסלול. כיום פעילים בתנועה כ-400 אמניות ואמנים מגיל 18 עד 30.

יצאנו להיפגש אִתָּם, להכירם ולשמוע על פעילותם.

עידית **נפתח במעגל היכרות קצר.**

רוני אני גרה בנתניה, בת 24. מדריכה בתחום המחול וגם מלמדת ויוצרת, בוגרת בית הספר לאמנויות תלמה ילין. הצטרפתי לתנועה לשנת שירות בגיל 18.

שלו אני בן 23, נולדתי במזכרת בתיה וגר עכשיו בראשון לציון עם הקבוצה שלי. אני מלווה מדריכי נוער בשכונת רמת אליהו ומפתח שם מודל של משימה שנקראת 'תרבות בקהילה'.

עידית **והתחום שלך?**

שלו תחום האמנות? מוזיקה. אני עושה עוד דברים אבל זה התחום שהכי מוכר לי.

חגי **באתם למפגש מכל הארץ?**

שלו כן.

אילאיל גם אני גרה בראשון ומלווה את המדריכים של תנועת הנוער ברמלה, גם מעשית וגם רעיונית. אני נמצאת במרכז התנועתית שאחראי על תכנון כלל המשימות והפעולות של התנועה ונמצא בעפולה. אני בדוברות התנועתית.

אורטל אני בת 27, מקבוצת 'שדה עמי', שזה גרעין שגר כאן בעפולה. מרכזת את פעילות תיאטרון 'אהל' שהקמנו. השם שלו מגיע כמובן מהתיאטרון הפועלי הראשון. אני מלמדת תיאטרון ומדריכה גם בחטיבות הביניים בעפולה וגם אחר הצהריים בקהילה.

נגה אני בת 27, גם אני מקבוצת 'שדה עמי'. בעפולה אנחנו קבוצה גדולה של כארבעים חברים שמחולקת לקבוצות יותר קטנות. אני עוסקת בעיקר בתחום ההכשרה של בוגרי התנועה ומנהלת את בית ספר 'תרבות', בית ספר מקצועי לאמנים בפריפריה שהקמנו בעפולה לפני כמה שנים.

משה **בשמות שלכם 'אהל' ו'תרבות' במלעיל אתם מתחברים למוסדות יהודיים עתיקים?**

נגה כן. החיפוש הוא אחר השורשים.

עומר אני חבר בקבוצה שנקראת 'פועלים יוצרים תרבות' (פי"ת). בן 30. מרכז יחד עם נגה את תחום הכשרה והלמידה של בוגרי התנועה. אני מרכז גם את התחום האקדמאי שלנו. אני כותב מחזות ומביים הצגות תיאטרון. חוץ מזה אני מדריך של אילאיל ושל שלו. כולנו מדריכים. כל אחד מודרך ומדריך קבוצה צעירה יותר. נגה היא המדריכה של רוני ולרוני יש חניכים שהם עכשיו בצבא.

עידית משה ואני המייסדים והעורכים של כתב העת 'קו נטוי'. נולדתי בקיבוץ מרחביה, לא רחוק מפה. היום אני גרה בקרית טבעון. אני אמנית-מורה במכון לאמנות במכללת אורנים.

חגי לימדתי באורנים ספרות ולשון, ואני ממשיך ללמד בכל מיני מסגרות, כולל בתיכון. אני מלווה את 'קו נטוי' במשך השנים כחבר מערכת. השנה אני עורך-אורח של הגיליון הנוכחי, יחד עם עידית.

משה אני ראש תכנית בתואר השני באורנים להוראה רב-תחומית במדעי הרוח. עורך עם עידית זו השנה ה-14 את 'קו נטוי'. אני כותב שירה, מה שקוראים במחזותינו משורר. שיחקתי כמה שנים בתיאטרון. החותם העמוק שלי הוא עיירת פיתוח. נולדתי במעברת עולים בטירת הכרמל. חייתי הרבה שנים בקיבוץ נחל-עוז בדרום. גר היום באחוזת ברק.

עידית **נגה, תני לנו בקצרה רקע על התנועה שלכם, תנועת 'תרבות'.**

נגה תנועת 'תרבות' קמה לפני שמונה שנים על ידי קבוצה שמנתה שישה צעירים שנפגשו לראשונה במחנות קיץ של מת"ן. הם באו מבתי ספר לאמנות מכל

הארץ ויצאו יחד לשנת שירות, שהייתה נקודת החשיפה הראשונה שלהם למצב בחברה הישראלית. שם התחיל הניצוץ והתחילו השאלות: מה באנו כאמנים לעשות כאן? מה מקומנו בחברה הישראלית? הנקודה הדרמטית הייתה אולי בהבנה ששישה צעירים מול העולם זה לא כוחות. מה שהקבוצה הזאת התחילה לעשות זה להדריך ולקרוא לעוד אנשים להקים 'תנועה'. ששת המייסדים כולם עדיין בתנועה. עומר היושב אתנו הוא אחד מהם. כשאני מספרת זה נשמע אולי כאילו זה היה לפני מאה-מאתיים שנה אבל לא, זה היה בסך הכול לפני שמונה שנים. השישה הפכו לארבע מאות, שהם מאורגנים בקבוצות של אמנים מחנכים המתיישבים ברחבי הארץ. לתנועה שלנו יש קבוצות בחמישה-עשר יישובים: טבריה, עפולה, נצרת עילית, נתניה, כפר יונה, פתח תקווה, ירושלים, מודיעין, אופקים, יבנה, ראשון לציון, רמלה, בתי-ים, כדורי ונהריה. ואנחנו במגמת התרחבות מתמדת.

משה **מה מנחה את הבחירה ביישובים?**

עומר

ההתחלה הייתה פה בעמק יזרעאל. היו קבוצות בעפולה, בית שאן, מגדל העמק ונהלל, כשהמגמה הייתה להתרחב גיאוגרפית לאט לאט. היישוב הכי דרומי שהגענו אליו עד היום הוא יבנה. יכול להיות שבשנה הבאה נרד יותר דרומה. עוד לא הגענו למחזות הרחוקים, דימונה וירוחם, וגם עוד לא קריית שמונה. זהו קצב ההתפתחות. גורם נוסף בבחירת היישובים הוא איפה שאנחנו מזהים צורך והיתכנות. כלומר, מצד אחד היכולת שלנו להיות נגישים ולהדריך את מי שיושב במקום, ומצד שני – המפגש שלנו עם הרשות המקומית מבחינת היכולת להחזיק את הדבר וליצור ממשות בת-קיימא. השיח בינינו לבין הרשות הוא מה שיקבע את ההתממשות בסופו של דבר.

להכיר בשוליים כמרכז

חגי **נחזור מהשלב הארגוני שאתם מתארים אל הסיבה או התכלית: למה**

הקמתם את התנועה? מה ראיתם שחסר? מה גיליתם שאתם רוצים לתת לעולם או לחברה?

נגה

כשיצאנו לשנת שירות עשינו את זה מתוך מקום של לבוא וליצור את האמנות שלנו. יצאנו מתוך הדפוסים או הדימויים שהיו לנו על מה זה אומר להיות אמן. אני למשל עשיתי שנת שירות באור עקיבא. המפגש עם החברה פוצץ את הבועה והציף פתאום את המציאות האמיתית, זו שבתוכה צריך ליצור את התנאים

נגה לביא, מתוך סדרת יונים, צבע מים על קרטון, 26x42

שבהם קהילה יכולה לראות ולספוג אמנות ותרבות. זיהינו איזה חוסר רלוונטיות בלעשות אמנות במנותק ו'בלי לספור' את האנשים, את החברה ואת הקהילה שבשבילה אתה יוצר. התבהרה התמונה, עלה הצורך לא רק לעשות אמנות אלא גם לתת את הדעת על אספקטים נוספים ולהשקיע בקהילה וביצירת התנאים.

אתם מדברים על צורך שלכם. זה בא גם מהכיוון שלהם?

אנחנו יודעים ומכירים את ההבדלים בין הפריפריה למרכז ואיפה נמצאת התרבות ואת מי היא משרתת. אני לא חושבת שאנשים פה בעפולה עילית יוצאים לרחובות וצועקים מגיע לנו תיאטרון. הם לא עושים את זה, אבל זה בהחלט צורך שאנחנו רואים אותו כקיים. כשאנחנו מגיעים ומקימים תיאטרון יש היענות. הייתה קבוצת תיאטרון מבוגרים אחת ופנו אלינו לפתוח עוד אחת.

אתה לא מייצר את הצורך, אתה ממלא איזשהו צורך, או בכלל מגלה לאנשים שהוא קיים. בסופו של דבר האנשים כמהים לחוויה התרבותית, וכשזה קורה הם מגלים עד כמה. בדוגמה שאנחנו נותנים כאן, בתיאטרון, אנחנו גם מייצרים במה לתיאטראות אחרים. למשל בסדרת הפרינג' שיזמנו לאחרונה אנחנו מארחים הצגות מתיאטראות קטנים אחרים בארץ. מגיע קהל קבוע של בערך מאה אנשים, עפולאים. יש פה ממש תהליך של בניית קהל וקהילה. יש פה גילוי הכוחות היוצרים בקהילה. התושבים גם מעלים הצגה מקורית שהם היו שותפים בה בכל הרבדים. גברים ונשים מגיל ארבעים עד שבעים עולים על הבמה ומשחקים, וכל הקהילה והשכונה שלהם מגיעות לראות את ההצגה. ההד והאפקט שזה יוצר נותנים טעם וסיבה מאוד משמעותיים לכל המעשה שלנו.

חגי

רוני

אילאיל

משה

אתם פועלים בעיקר בעפולה עילית? בעפולה יש אנשים שיכולים להגיע לתל אביב ויש אלה, שאני מבין שאתם אתם עובדים, שהם ממעמד סוציאקונומי נמוך יותר?

נגה

בעפולה אנחנו פועלים בשלוש השכונות. אנחנו פועלים פחות בשכונת הווילות ויותר בשכונת וולפסון. באמת ההתמקדות היא יותר בשכונת המוחלשות, נקרא לזה ככה. הניסיון שלנו הוא לפתח יחס חדש אל האוכלוסיות האלה שהן הרבה פעמים 'שקופות'. מהבחינה של רשויות הרווחה ושל ארגוני הצדקה ההתייחסות מייצרת איזשהו מצב של קיבעון. אנחנו רוצים לא רק למלא את צורכי הקיום הבסיסיים החסרים להם, אלא לתת גם את הבמה לכל הקונפליקטים והתכנים החברתיים והאנושיים שקיימים בתוך המקומות, וגם לעורר את היכולות והמשאבים שקיימים בתוך הקהילות עצמן.

עידית

בהמשך לדבריך, נגה, אני רוצה שתאפיינו יותר את הייחוד שלכם. כשהממשלה הקימה את רשת המתנ"סים המטרה הייתה לבנות מרכזי קהילה ותרבות בפריפריה. אתם מגדירים את עצמכם כתנועה חדשה, תנועה של אמנים ואמניות צעירים. כשדיברתי אתך לקראת מפגש זה אמרת "אנחנו מנסים לברר מהו התפקיד החדש של האמן". אני מבינה שאתם בונים את דרככם כתגובה ביקורתית למציאות. אתם מדברים על מחויבות לדרך חיים קומונלית-שיתופית ברוח התנועות החלוציות. האם חברי הקבוצה המייסדת של השישה באו בעיקר מתחום מהתיאטרון?

עומר

כן. ומוזיקה.

עידית

הדבר המעניין שעולה כאן זה הזיקה והמחויבות לקהל. נראה לי שזה לא מקרי שרגישות זו עלתה דווקא מאנשי תיאטרון. עבור איש תיאטרון התלות והקשר עם הקהל הוא קריטי ומיידי. אנחנו, האמנים הפלסטיים, בדרך כלל די מתבודדים ועובדים אולי מול קהל מדומיין ו/או שעדיין לא נולד...

משה

מה שעידית אומרת זה שתיאטרון הוא יותר כלי חברתי מאשר אמנות פלסטית.

עידית

אני לא אמרתי בדיוק את זה. אמרתי שא-פריורי שחקן תלוי יותר בקהל,

אם אין לו קהל אז הוא עושה תנועות באוויר. אני יכולה לעשות ארבע-עשרה שנה תנועות עם מכחול על בד ולמכור לעצמי את האשליה שבעוד כמה שנים מישהו יראה את זה, ואולי אפילו הציור יעשה את פעולתו לאחר מותי. טוב, נחזור אליכם... באנו לפגוש ולשמוע אתכם.

שלו

אני חושש שמהדברים שאמרנו עד עכשיו זה יכול להיתפס כאילו אנחנו איזשהו ארגון רווחה שבא "להציל" את התושבים של הפריפריה שאין להם אמצעים לחוות תרבות. כשעומר דיבר על הצורך של אנשים, אז הצורך שלהם

הוא הדבר שאנחנו חוקרים היום. המחקר שלנו קורה באמצעות הרגליים ובמפגש עם אנשים, ולא רק מתוך קריאה ולימוד. הסיבה היא שיש לנו גם דעה מסוימת על התרבות שאנחנו רוצים שאנשים פה יחוו, ושאנחנו יודעים להגיד את זה, גם אם זה יכול להישמע קצת יומרני. אנחנו מבררים את העמדה שלנו ביחס לתרבות תוך מפגש עם הקהילה והאנשים. אנחנו מנסים להיות קשובים לקהילה ולהבין מה הקהל בעפולה ספציפית צריך. מה אנחנו חושבים, איזו הצגה ראוי שהקהל הזה ייחשף אליה, איזה סוג תיאטרון ראוי בעינינו שהקהילה בעפולה תעשה. ומתוך המחשבה הזאת אורטל פוגשת בעפולה תושבים מבוגרים, צעירים, נוער, ומדריכה אותם בתחום התיאטרון. אנחנו באים להקים דברים מתוך מחשבה שאנחנו לא רוצים לקחת את המרכז ולהביא אותו אל השוליים, אלא להתייחס אל השוליים ולהכיר בשוליים כמרכז. אנחנו מזהים בשוליים פוטנציאל להתחדשות. אנשים שיש להם משהו ייחודי, שהם לא צריכים להתחקות אחר המיינסטרים, אלא להיות קשובים לצרכים שלהם ומתוך זה ליצור.

עידית **אם כך זה אומר שבעצם יש סיכוי שבכל מוקד כזה שמתהווה יעלו נושאים ותכנים אחרים?**

שלו כן.

ברוח הציונות החלוצית

משה **דובר על תיאטרון, רוני את דיברת על מחול, יש עוד אמנויות שאתם**

עוסקים בהן?

רוני כולן: מחול, מוזיקה, קולנוע, כתיבה, ציור...

משה **מה זאת אומרת כתיבה?**

רוני שירה, תסריטים, מחזאות... אנשים שעוסקים בכתיבה.

אורטל העניין שהוזכר קודם של איזשהם ענייני יסוד באמנות. אנחנו מנסים לא להיות

עוד איזה זרם בתוך האמנויות, אלא להגדיר בידיים או ברגליים את תפקיד

האמן. זה דבר משמעותי, גם בשאלה המאוד אישית, כי אין פה איזו תנועה

שנראית לי נחמדה לשלוש שנים הקרובות כאיזה פרויקט זמני, יש פה מפעל

חיים שהוא בסופו של דבר האופן שבו אני מתנהלת כאמנית ומגדירה מה

זה להיות אמן. אני לא מתייחסת רק לתחום התיאטרון, אלא שואלת גם מה

הם השורשים שלי, מה הם החומרים שלי, מה הם החיים שלי. כי זה לא רק

תהליכי היצירה שאני נמצאת בהם, אלא גם מה ההקשר שבתוכו אני פועלת

וכלפי מי. כל הדבר הזה הוא בניגוד מוחלט להסתגרות בסטודיו. ושוב אני לא מתייחסת לזה במובן הצר שבן אדם צריך את הסטודיו כדי לצייר, אלא לפעמים נדמה שבעולם שלנו האנשים "מפריעים" לאמנים, החברה "מפריעה" לאמנות, ואילו אנחנו אומרים שהקהל, האנשים, הם הסיבה והם החומר והם האוויר לנשימה של האמן. הדבר הנוסף הוא עצם ההתגבשות שלנו כתנועה בחיפוש אחר השורשים. אנחנו תופשים את עצמנו בתוך הציונות החלוצית, כממשיכים וכמחדשים.

משה **מי הם המודלים שלכם?**

עומר ברנר, בובר, גורדון, החבורה הזאת. בצד הזה של הציונות אנחנו נמצאים.

עידית **אתם לומדים אותם? מלמדים אותם?**

כולם כן.

עידית

מה שמסקרן אותי זה ההשראה שאתם לוקחים מהתנועות החלוציות

שחרטו על דגלן את גאולת הארץ ועבודת האדמה, ואתם מקימים תנועה

שהאמנות והתרבות הם כלי העבודה שלה. זה דבר ייחודי. היו בהיסטוריה

תנועות אמנותיות, אבל פה זה יושב על מודל חיים שיתופי, יהודי-חלוצי.

זה נראה מורכב וחדש, בוודאי בהקשר הישראלי. הסבירו לי זאת.

רוני אענה על כך מהמקום האישי, מהעניין הזהותי של מי אני כאמנית, מי אני

כרקדנית, מה מסלול ההכשרה שלי כרקדנית. בתיכון תלמה ילין למדתי דבר

מאוד מסוים בעניין של מה אני אמורה לעשות בעולם כרקדנית. כשהגעתי

לשנת שירות והתחלתי להיפגש עם המציאות, הבנתי שכרקדנית אני צריכה גם

להדריך, לפגוש נוער, לפגוש את הקהילה. זה לא דבר שיש לעשות רק כאזרחית

טובה, אלא כאמנית שרוצה להיות רלוונטית, משמעותית. אני מבינה שהאמנות

שלי היא לא רק דבר שמגשים את החלומות שלי, אלא צריך להיות בעל תפקיד.

בין אם אני רוצה בין אם לא, יש לי תפקיד בתוך המציאות. באיזה תכנים

אתעסק, עם מי ארקוד, אצור. לכל הדבר הזה יש השפעה חברתית כי ככה זה,

הפעולות וההחלטות יוצרות את התרבות, את מה הקהל מבין על עצמו ואת מה

אני מבינה על עצמי.

משה **הזהות האישית שלכם כאמנים, כיוצרים, באמת מקבלת חיזוק?**

רוני זה בדיוק העניין. אני עוברת שינוי בתהליך שלנו, שהוא גם לא פשוט. אני כבר

לא רוקדת את כמות השעות שרקדתי, אני לא רק צריכה לרקוד בסטודיו עשר

שעות ביום, זה לא מה שאני צריכה לעשות כאמנית, אני צריכה גם להתאמן אבל

גם לפגוש את החברה.

משה **זה לא פוגע? כשאנחנו מתייחסים למודל של שחקן או צייר יש משהו**

שומר טוטאליות, שזה כל חיי, שאני הופך להיות לסובייקט, שאני בעצמי המחול, אני בעצמי התיאטרון. אתם לא מרגישים שיש פה איזה ויתור בזהות החדשה על המשהו הטוטאלי של האמנות?

עומר המשהו הטוטאלי מתייחס לדבר אחר, ההחלטה של הרקדן להיות כולו מה שהעולם החליט שהוא. אם ללכת עם עניין הטוטאליות אז הטוטאליות הולכת לכיוון אחר, שהוא ליצור סינתזה בין השדות, להיות איש תיאטרון שכל כולו איש תיאטרון במנותק ממה שקורה בחברה הישראלית. זה מחיר כבד יותר. כשדיברת על עניין הקהל, ממש בתחילת הדרך היה לנו מוטו "להתנתק מהקהל להתחבר לקהילה". זה היה כתוב על כל המסמכים שלנו.

חגי **שיניתם את זה?**

עומר לא, מהותית זו הבחירה המודעת. הצורך של שחקן לשחק מעלה כמה דברים. חברים שלנו באותו גיל שהלכו אחר כך ללמוד אומנויות בארץ ובחול בתי הספר הגבוהים הם שחקנים מוכשרים, אבל הם לא משחקים על שום במה. יש מעט שחקנים שעובדים במשחק והרבה שחקנים מלצרים. הסיטואציה מורכבת, וההחלטה שלנו היא שאני לא הולך לעשות תיאטרון כדי לעמוד על במה ושימחאו לי כפיים, אלא מלכתחילה אני הולך לפעול בשדה אחר. המרחב שבין הבניינים שאנחנו גרים בהם הפך להיות זירה תרבותית שעושים בה הצגות ואירועים חברתיים.

משה **מה עם שאיפות להקים משפחה?**

עומר זה לא סותר. אנחנו תנועה יחסית צעירה, אני מהגרעין הכי בוגר, יש כבר ילד, ילד ראשון. הקמת משפחה זה לא אומר התברגנות.

עידית **נראה לי שכולנו מרגישים שאנו בתקופה של מבוכה ומשבר. הן בהקשר הישראלי והן בהקשר הרחב יותר. הרבה פעמים בתקופות דמדומים, בתקופות משבריות, יש צורך בבדיקת הצורות. הצורות שצמחו והתאימו לזמנים אחרים פתאום לא מתאימות. איפה ואיך אתם רואים את המשבר? מהן הצורות החדשות שאתם בוחנים?**

נגה התייחסנו קצת כמובן מאליו לשורשים הציוניים שהזכרת ושאלת עליהם. אם אנחנו חוזרים לשם או מקורות ההשראה שלנו הם צעירים לא גאונים, לא בעלי אמצעים, לא יחידי סגולה, אלא חבורות של בני נוער שבחרו למרוד באיך שהחברה סביבם נראתה, כולל דור ההורים שלהם, לעלות לארץ וליצור חברה מופת, חברה מהפכנית. במובן הזה אין לנו ארץ לעלות אליה, אבל בדור שלנו המצב הפוך. הבחירה שלנו היא לא לרדת מהארץ.

עידית **אחרי מאה עשרים שנה הפרדיגמה התהפכה?**

נגה

כשיצאנו מהצבא, הבחירה שנראתה כביכול טבעית לכל אחד בתנועה הייתה להצטרף לחברים שלנו בברלין. אז במובן הזה, אם הזכרת בהקשר של המעשה החלוצי את עבודת האדמה בתור הפרקסיס שגם שחרר והתניע את החלוצים לקשור את עצמם למקום ולהיות אמונים ואחראים עליו באופן עמוק, אז אנחנו בהכרח קושרים את האמן לקהילה.

חגי

האם היחסים שנוצרים ביניכם ובין הקהילות שאתם עובדים אתן הם יחסים שוויוניים, או שעלולה להתעורר תחושה שאתם קבוצה מתנשאת שמביאה דברים מלמעלה?

אילאיל

זה תהליך מורכב שמבוסס קודם כול על יצירת אמן. בהתחלה יש תחושות קשות של זרות ומרחק, לשני הצדדים. אני לא גדלתי בשכונות שאני היום עובדת בהן. רוני אמרה קודם שלא תמיד אלו צרכים שאנשים מכירים, שהם יודעים להגיד אותם. לפעמים אנחנו טועים בויהוי הצרכים. החשש שאולי זה יתפרש בהתחלה כהתנשאות נובע מכך שזה חריג בנוף להיות קבוצה שמביעה את עמדתה ולא אומרת רק דברים כלליים וכמה הכול בסדר. אני יכולה להדריך ולהגיד "עמדי היא שזה לא בסדר וזה כן בסדר". על תחושת הזרות הראשונית אנחנו מנסים לגשר דרך יצירת מפגש והיכרות מעמיקה, דרך כלים ותכנים חדשים שאנחנו והקהילה המקומית מביאים במשותף אל המפגש.

עידית

כלומר, הצורך והמאמץ שלכם לגבש עמדה בתוך וכלפי המציאות?

אילאיל

כן, זה הרבה פעמים דבר שמעורר התנגדות, כי הוא זר בנוף, להגיד "כן, לדעתי זה רע". ומהצד השני ישנו עניין יצירת האמן שמתבטא בעיקר בעובדה שאנחנו חיים במקומות שאנחנו עובדים בהם. החניכים שלנו הם השכנים שלנו מהדלת ממול, הם האנשים שאנחנו פוגשים ברחוב, הבעיות שלהם אט אט הופכות גם לבעיות שלנו. כאמנים וכאנשים החיים בישראל, אנחנו בוחרים במודע להפוך את הבעיות הקיימות כאן, בפריפריה, לבעיות האישיות שלנו, ואתן אנחנו מתמודדים. גם באופן פשוט וישיר כאזרחים ואנשי קהילה, וגם כיוצרים.

חגי

נוצרים קשרים אישיים, ידידותיות? תחושת שוויוניות? אתם אוהבים

אותם? הם אוהבים אתכם?

אורטל

זה יותר מזה, לא אהבות ועניינים אבל באמת העניין של השותפות. לנו בתנועה זה ברור שאנחנו מזמינים חניכים להיות שותפים לפעילות שלנו, להקמת תנועה, לדרך חיים. האנשים בתיאטרון הקהילתי מזהים את עצמם היום כחלק מתנועת 'תרבות'. יש פה הדדיות ושותפות שלוקח לה זמן להיבנות. זהו תהליך מורכב לקחת אנשים בני חמישים או עשרים או נערים, לשנות את פרדיגמת המחשבה ולהניח להם בסיסים אחרים ליצירת החיים.

עידית

נגה, אמרת שאיש צעיר שעוסק היום באמנות ורוצה להתפתח –

האופציה הטובה והנוחה בשבילו היא לעבור לברלין. אז מהו החזון שלכם?

אתם רוצים לגאול את הארץ מחדש? לזהות את עצמכם מחדש?

רוני

ההתלבטות היום היא מה הקשר שלי לכל מה שקורה מסביב, מה לי ולזה. הרבה מהחברים שלנו יורדים לברלין, לניו-יורק, וחלק נשארים בארץ ובונים כאן את עתידם האישי. השאלות שלנו נוגעות בחידוש ובפיתוח הזהות הציבורית והמחויבות לחברה, לארץ, לבעיות הקונקרטיות של החברה הישראלית. החניכים שלי עכשיו בצבא, יצאו לפיקוד. שאלנו שאלות של שייכות, של זהות. למה בכלל לצאת לפיקוד? למה בכלל להתגייס? למה להיות אמנים היום בעפולה ולא בברלין? אלו הן שאלות שקשורות בזהות. למי אני מחויבת? למה אני מחויבת? מה הקשר שלי האישי עם המקום? אנחנו יודעים היום להגיד שזה לא קשר שהולך ומתפרק, זה קשר שהוא כבר מפורק לחלוטין, ואנחנו מנסים ליצור היום מחדש את הקשר למקום. שאלתם קודם על תהליכי הלמידה שלנו. אנחנו לומדים את הדברים למידה שהיא לא רק היסטורית-נוסטלגית, אלא בכונתנו לברר ולהיות מהו הייעוד שלנו, הן האישי והן התנועתי.

משה

עוד משהו בהקשר הזה. כשאני הלכתי לתנועת הנוער היא לא רק גאלה

אותי היא גם בעלה אותי. נפתחתי לעצמי ולעולם, גיליתי עולם, ומשמ

יכולתי גם להחזיר ולתת לעולם. ואני שואל את עצמי למה זה לא קורה

במשך כל שנות הלימוד בבית הספר. לתנועת נוער יש כוח בממד הלא

פורמלי, הכוח שלה נובע בין היתר מהיכולת לערער ולנער את הממסדי

והפורמלי, אבל למה לא לבנות בית ספר ברוח תנועת הנוער, אולי כמו

פעם ברוח תנועת העבודה?

שלו

אני רוצה לחזור לזה שאנחנו תנועה של אמנים מחנכים, שזה קצת שונה משאר התנועות. כי השאלה שאתה מעלה – למה אין בית ספר כזה – מעלה את השאלה מה מחנך היום בן אדם? מהי הפעולה שהוא עושה שהוא מתחנך דרכה? אני יכול להגיד לך שלקראו בבית ספר סיפור מסוים היה יכול להיות האקט המחנך ביותר שעברתי בבית הספר. גם אם המורה הייתה גרועה, עצם זה שקראנו סיפור והזדהית אתו והוא נתן לי מושג חדש לחיים ומשהו שאני יכול לבחון את עצמי דרכו, זו פעולה שיכולה להיות הרבה יותר מחנכת משיעור חינוך או חברה בבית הספר. בשנים האחרונות אנחנו פועלים מתוך ההבנה שאנחנו עושים מעשה ייחודי. אנחנו במאמץ מתמיד למצוא מקורות השראה, תכנים ללמוד מהם. כדי להתפתח

השכנים, להקת א-קפלה של תנועת תרבות. מימין לשמאל:

טל רווה, עדי לוז, אורטל שחר ואורן מנשה.

נגה

אחד את זה בדוגמאות. כשאנחנו באים ומתיישיבים במקום אנחנו פוגשים כל מיני פרויקטים של אמנים שגשגים לשנתיים במקום וחוזרים למרכז. אך לא כך אנחנו. אנחנו מגיעים, מתיישיבים במקום ומביאים עוד צעירים ונשארים. אנחנו הופכים את תושבי המקום לשותפים למשימה מרחיקת ראות שאנחנו רוצים לעשות בחברה הישראלית. אם אנחנו שוכרים דירה בבניין אנחנו מקימים ועד בית, מועצת תרבות שכונתית וכדומה. כדוגמה אני רוצה לספר על אירוע "בית האמנים" שיוזמו בתחילת שנה זו, שבו קיימו בביתנו תערוכת ציורים שעסקה במפגש שלנו כאמנים עם המקום ועם התושבים, ומופע מוזיקה של שירים שכתבנו והלחנו בשנים האחרונות. האורחים שהגיעו היו החל מהשכנים בבניין ובשכונה, דרך צעירים מהעיר ומהאזור, ועד גורמים מהעירייה ואמנים-יוצרים מעפולה ומעמק יזרעאל שאנחנו בקשר איתם. כל אלו נפגשו בבית אחד, הודרכו בתערוכה וצפו במופע מוזיקה – כך הכנסנו אותם לקונפליקטים ולשאלות הרבות שלנו, והייתה להם גם הבמה לשוחח ולהיפגש ביניהם. זה היה ערב שהגדיל מאוד את השותפות, וגם בשבילנו פיתח מודל חדש למפגש ובמה חדשה ליצירה.

אנחנו יוזמים פעולה ובו זמנית חוקרים את מה שאנחנו עושים, כדי להרחיב את הפעולה לעוד אנשים, לעוד מקומות, להעמיק את ההתנסויות. מתוך כך הבנו שאמנות היא כלי מחנך. נשאלת השאלה מה באמנות הוא מחנך? ולמה לא בבית ספר, ואיפה כן, ובאיזה בתי ספר הדבר הזה קורה יותר ואיפה פחות, ומתוך זה לפענח את הכלים האמנותיים הטובים המשפיעים. היכולת של בן אדם להזדהות עם אדם אחר דרך תיאטרון, דרך משחק של דמות או דרך סיפור שקרא. למשל לקרוא סיפור כמו "פרנהיים" של ש"י עגנון, זה סיפור שיכול לגרום לאדם להזדהות עם צער של אדם אחר שהוא בחיים לא היה פוגש ולייצר עבורו מושג חדש, רגש חדש. עוד דוגמה: לפני שנה וחצי ביקשו ממני לקחת חלק בבניית הכשרה למדריכים בתנועה בתחום המוזיקה, בניסיון לפתח את היכולת שלנו להדריך מוזיקאים בתנועת 'תרבות'. ופתאום מצאתי את עצמי עם עוד אנשים שואל את השאלה: מה מחנך במוזיקה? מה הייחוד של מוזיקה? זה שאין לה מילים? התחלנו לנסות להבין ביחד, לרגעים חשבנו שאולי אין בה ייחוד. אז למה אני מרגיש צורך לנגן? פתאום אתה מבין שקודם כול זה דבר שמפתח אצלך דמיון, חוויה שהיא בלתי תכליתית, שותפות אנושית לא מילולית.

אחד מתחומי הפעילות המרכזיים שלנו הוא החינוך לאמנות בבתי ספר. יש המון פוטנציאל במרחב בית הספר, שהוא מרחב לימודי וחברתי, שכמו מבקש את ההשלמה של הצדדים האמנותיים והיצירתיים. אנחנו שוקדים על פיתוח ובדיקה של הקשר בין התכנים החינוכיים, גם אלו הנלמדים בנושאי הליבה, לבין דרכי הלמידה וההבעה של האמנויות.

מחול בטבע, ערב לנשים, מחזה

חגי **ספרו קצת על הפקות, על תוצאות, על דברים שקורים מבחינת אמנות בקהילות שלכם.**

רוני אספר על התנסות שהייתה לנו עכשיו בחנוכה. אנחנו עושים מפעלי חנוכה, מחנות יוצרים. את כל החברה שלנו מבתי היוצרים – תיאטרון, מחול, מוזיקה – אנחנו מכנסים שלוש פעמים בשנה למחנה ארצי סביב תכנים, יצירות אמנות ומקורות השראה. הפעם עשינו טיול בדרום. באו בני נוער, תנועת נוער, מטיילים. זה מוכר. אך מה זה אומר אמנים מטיילים? מה בין אמנות לטבע, לחינוך, לחברה? אנחנו, שלוש בנות רקדניות מהתנועה שהיינו המדריכות המלוות של הטיול, החלטנו על איזושהי התנסות ראשונית: לעשות ריקוד

שיהיה בתוך המסלול. זאת אומרת, החברה יצאו לטיול ובאיזה מקום שנראה לנו מתאים למופע אנחנו עוצרות, והם יושבים ורואים ריקוד של שלוש בנות בלי מוזיקה. זו הייתה התנסות מאוד מעניינת, גם מבחינת אופן העבודה על הריקוד במדבר או בים. עשר הדקות או רבע שעה של הריקוד היו רק חלק מתוך מהלך חינוכי, והמפגש הזה כרקדניות-מחנכות היה מאוד מעניין. הבאנו להם מחול מודרני, בלי מוזיקה. מה חשבנו לעצמנו? נערים ונערות מעפולה, נתניה, ראשון, נהריה, ישבו, ראו, שאלו שאלות, אמרו מה הרגישו. יש שלא אהבו ויש שכן אהבו והיה שיח פורה. אני יכולה להגדיר התנסות זו כמפגש אמנותי חינוכי מוצלח.

אורטל

קיימנו שני ערבים שקראנו להם "בואנה". יצרנו אירוע תרבותי לנשים בלבד. אתאר בפניכם את הערב השני. אנחנו בקשר מתמשך עם פאב, פה בעפולה, שיש לו חבורה מעניינת שיוצרת תרבות של צעירים מוזיקאים. לקחנו את הפאב ומילאנו אותו עד אפס מקום בנשים מעפולה ומהסביבה הקרובה. זה היה בפורים. ארגנו את המשתה של ושותי, כתבנו והעלינו מופע קברט שעניינו עולמה של האישה. כתבנו שירים מקוריים וגם השתמשנו בשירים קיימים שעשינו להם עיבודים חדשים. הוספנו קטעי משחק וסטנד-אפ. הצפנו קונפליקטים והארנו מצבים שונים מחייהן של הנשים, גם מצבים ותכנים קשים. זה דבר שאפשר לקחת למקום של העצמת נשים. ההרכב היה משותף, של בנות התנועה ונשים מהאזור. הרכב המשתתפות הלך והתרחב וכלל נשים שבערב הראשון היו בקהל והגיעו במקרה. בהופעות ובהפקה השתתפו רק נשים: היו סאונד-וימאן ומאבטחות בכניסה. לא היה אף גבר. הנשים שאלו את עצמן, "מה? אני אהיה במקום שאין בו גברים, מה העניין?" וגם הגברים שאלו את עצמן "מה יש שם שאסור לי לבוא?" זה עורר את הקהילה.

נגה

זה ניסיון ליצור מרחב נשי פמיניסטי שמאפשר את השיחה הזאת ואת התכנים האלה בתוך המרחב הקהילתי, ובאמת גילינו את הצורך הזה, גם אנחנו כנשים צעירות וגם בתוך הקהילה.

שלו

ותהליך כזה עומד אולי אל מול פסטיבל העצמה נשית באילת עם אייל גולן ...

משה

איך אתם משלבים בתוך העשייה הזו את ההשראה של הדמויות הרוחניות שאמרתם, כדוגמת ברנר וגורדון, איך זה נכנס לתוך המעשה, בונה את התפישות החינוכיות?

עומר

קודם כול זה במסגרת הלימודים שלנו ללמוד גם את גורדון וגם את ברנר וגם רבים אחרים. זה סיוע חשוב ביכולת שלנו לייצר ולהקנות זהות דרך השורשים ההיסטוריים. את ברנר אנחנו לא מביאים לעפולה עילית, לפחות

בינתיים, לא כי אני חושב שאי אפשר, פשוט אנחנו עוד לא עשינו את זה. זה המרכז, זה המקום של האנשים האלה בחיים שלנו. אנחנו בעיקר לומדים את היצירות שלהם, למדנו עם יריב בן אהרון את ברנר. זה היה תהליך למידה משמעותי מאוד.

אפשר להביא כדוגמה לזיקה שלנו לנרטיבים ההיסטוריים את המחזה "קשריות" שנכתב על ידי עומר ואותו אנחנו מעלים עכשיו. המחזה מביא את סיפורן של שלוש קשריות מתקופת השואה. בהצגה משחקות ארבע חברות מהתנועה, והוא יעלה גם בתיאטרון הקהילתי בעפולה, וגם ובעיקר בפני נוער בבתי ספר ברחבי הארץ.

משה איזו עמדה יש לכם בכל מה שקשור לזהות היהודית?

עומר אנחנו יהודים.

חגי אתם עובדים גם עם ערבים?

אילאיל לא עשינו עדיין משהו שהוא מוכוון לאוכלוסייה ערבית. היו לנו חניכים ערבים גם בחיפה, גם ברמלה. כמו שאמרנו, כל מקום והשאלות התרבותיות הייחודיות שהוא מעלה.

רוני זה דבר שפשוט עוד לא עשינו. זה דבר שצריך לקרות. בנוער העובד קיים המגזר הערבי ואנחנו לומדים וצריכים ללמוד מהם. זה בעיקר עדיין לא קרה באופן מגובש.

נגה יש מחזאי ערבי מכפר נין שאנחנו עובדים אִתו, עוזרים לו לעבד את המחזות שלו ולתרגם אותם לעברית.

אורטל יש מפגש, שמתחיל ברמה האישית דרך הפעילות של התרבות בקהילה שאנחנו עושים. גם בערים שבהן אנחנו עובדים, גרים ומעורבים לחלוטין בתוך השכונות.

עידית אבל כרגע ההרגשה היא שאתם מחזקים את הנרטיב היהודי בחיפוש הזהות שלכם. נראה לי שאתם לא נוטים להצהרות ולמילים גבוהות, אלא מעדיפים את המעורבות הישירה באמצעות חיי היצירה והמעשה. זה יפה מאוד שאתם לומדים וחוקרים את הדברים ביחד, אל מול כור ההיתוך ההיסטורי. ברור לנו היום שהחברה הישראלית מורכבת מנרטיבים רבים המתקיימים זה לצד זה. זה המצב. מצב מפוצל, מגזרי. לכן זה נראה לי באמת לגיטימי וחשוב להבין ולאשש מחדש גם את הנרטיב היהודי-ציוני.

אורטל את אמרת יפה שכור ההיתוך הוא גם תוכן בונה, אך הוא גם צד המבטל והיותו. כלומר כשאני באה לפגוש 'אחר' אני צריכה לדעת מי היא אני הפוגשת את האחר. אנחנו מתמודדים עם המציאות המורכבת שהעם היהודי נמצא בה. אנחנו

צופים במתרחש, והמתרחש מכיל גם פעולות אלימות, של טרור והפחדה שגורמים מסוימים בעם היהודי מקדמים, שאִתן אנחנו מאוד לא מזדהים ואף שוללים אותן. המצב הזה לא גורם לנו לנתק את עצמנו מהעם היהודי, או לבקש לנתק מישהו אחר.

מגרעיני אמנויות לתנועת תרבות

חגי איך אתם רואים את התהליך שאתם נמצאים בו? התנועה היא בצמיחה?

איך אתם רואים אותה בעוד עשר שנים?

רוני התנועה היא בהתפתחות, היא בגדילה מתמדת, גם מבחינת הצטרפות של חברה צעירים לשנת שירות – שכבת שנת השירות הולכת וגדלה, כל שנה יש עוד קבוצה – וגם מבחינת תנועת הנוער, שגם היא הולכת וגדלה ומונה היום 1500 חניכים.

עידית בשביל להיכנס לתנועה, הנערה צריכה להגדיר את עצמה כאמנית?

רוני לא, היא באה לקבוצת תיאטרון, מוזיקה, אמנות...

עידית איך מתקבלים? יש פנקס אדום כמו פעם בהסתדרות?

שלו לא מתקבלים, מצטרפים.

עידית כל אחד ואחת יכולים?

שלו כן.

עידית רוני את אומרת "אני אמנית", וזה לא כל כך פשוט ההגדרות האלה. למשל

במקרה שלי אני לא פעם צוחקת ואומרת שרציתי לעשות תערוכה עוד לפני

שהיו לי ציורים. זאת אומרת שהיה לי רצון לפעול ולהשפיע עוד לפני שהיה לי

דבר של ממש ביד, ויש כאלה שבאישיותם הם הפוכים, עד שהם לא יעשו את

יצירת המופת שלהם הם לא יקראו לעצמם אמנים.

רוני כל אדם שרוצה להצטרף לתנועה יכול להצטרף. אנחנו בתהליכי התחנכות ועיצוב זהות מתמדת.

עידית את הזהות היוצרת הוא יקבל מתוך מפעלות ההכשרה שלכם?

שלו את הזהות והכלים.

עידית לכן כל כך חשוב לכם לפתח את מפעלות ההכשרה?

שלו כן.

אילאיל הרתיעה של אדם מלהגדיר את עצמו כאמן, כי זה אולי נגוע ביומרה, מחזירה

אותי להמשגה החדשה שלנו לשאלה – מי הוא אמן? גם אני הרגשתי שלהגיד "אמן"

זה מוציא מהקשר המחנך, הפועל בחברה, זה היה נגוע לי במשהו מתנשא ומסתגר,

ואני חושבת שההגדרה של תנועת תרבות ל'אמן' ול'אמנות' היא רחבה וחדשה, ויש בה מקום להרבה יותר אנשים.

עומר

במקור השם שלנו היה תנועת 'גרעיני אמנויות', ולפני חמש שנים בערך, לא בטוח אם התהליך כבר נגמר, עברנו להיקרא תנועת 'תרבות'. ההחלפה הטרימינולוגית היא משמעותית בהקשר של ההבנה שלנו את הייעוד שאנחנו מחפשים בחברה הישראלית, שהוא לא רק לעסוק באמנויות השונות אלא גם להשפיע ולחולל שינוי בכל שדה התרבות. אנחנו רוצים לחזק את הכוחות היוצרים גם על ידי יצירת משאבים ותקציבים לתרבות בפריפריה, על ידי הקמת מוסדות תרבות, פיתוח קהלי צופים, יצירת קשרים ושותפויות עם ארגונים, עם רשויות, עם קרנות ועם משרדים אשר יחזקו את הנושאים הללו.

משה

יש היום בשירה מאבק מרתק שרק בעוד כמה שנים אולי נבין את ההשפעה שלו, כל הנושא של 'ערס-פואטיקה', הקשת המזרחית שעדיין סוחבת את כל פצעי העבר של ההורים. אתם נתקלים בזה בעבודה שלכם? מתייחסים אליכם כאל תנועת נוער אשכנזית?

אילאל

אתה נוגע פה בסוגיה מהותית של לאפשר לשוליים להיות מרכז על ידי העצמת הייחוד והשונות והדמיון. זה דבר שאנחנו נוגעים בו ברמות שונות. זה דורש הרבה צניעות ולימוד. אנחנו נפגשים פה עם שלל המודרים, אם זה מזרחים ואם אוכלוסייה אתיופית. אחת מחברות התנועה, שקד כהן, השתתפה וקראה בערס-פואטיקה' שיר שלה העוסק בשאלות אלו.

עומר

הקול המזרחי שהיה בשוליים הוא באמת חלק מדבר רחב הרבה יותר. אני אניד שההחלטה שלי לעבור לגור בעפולה - זה אחד המניעים שלה. כשאתה מתעסק במושג הדרה בתוך השיח או אתה מודר מהמרכז, ואז שווה לשאול למה זה המרכז והאם זה המרכז היחידי שייתכן במדינת ישראל. הפעולה שלנו היא הדבר הכי קונקרטי, היא לא להכניס את המודרים למרכז השיח אלא להצליח לייצר עוד מרכזי פעולה ועוד מרכזים.

משה

בשיח של המשוררים אומרים לפעמים "כולנו מודרים". אם נלך ונעמיק - כל אדם הוא מודר בסופו של דבר. אבל אז אומרים: "אתם מטשטשים את העניין."

אורטל

יש הפרדה ואבחנה בייחודיות של המאבקים. אם זו אוכלוסייה אתיופית אז זה עולם בפני עצמו שיש ללמוד אותו ויש להתייחס אליו באופן הייחודי לו, אם זה במלאכות ייחודיות, ואם זה בחיבור של הישן והחדש. אם זה מזרחים זה דבר אחר, ואם זה קהילה גאה זה דבר אחר, ואם זה נשים זה דבר אחר. המענה שצריך לעצב לכל אוכלוסייה הוא בהתאם לאפיון הצרכים שלה.

רוני

בשכונת רמת אליהו בראשון לציון היו קריאות לעשות טקס יום זיכרון לנספי סודן. ממש כמו שתנועת הנוער עושה את ערב יום הזיכרון לחללי צה"ל, עכשיו היא עושה גם ערב יום זיכרון לנספי סודן.

מסלול אקדמי ניסיוני

עידית

אני רוצה לפתוח את עניין היחסים שלכם עם האקדמיה. העמדה שלכם היא במידת מה חוץ-ממסדית. אני יודעת שהיה לכם קשר עם אורנים ובסוף בית ברל הצינו לכם הצעה. שתפו אותנו.

עומר

כשהתחלנו את הדרך היינו שומעים אמירה מרכזית "למה אתם לא הולכים לאוניברסיטה, סיימו כל אחד תואר ראשון, אחד בתיאטרון אחד בקולנוע, תלכו תכשירו את עצמכם לאמנויות השונות, תחזרו ותעשו את התנועה שאתם רוצים לעשות." ולנו הייתה התעקשות, שהייתה ביטוי להחלטה מאוד עמוקה, שאנחנו לא מוותרים על פעולה של הקמת התנועה, ולכן כל סוג של לימודים אקדמיים נדחה. התחלנו ללמוד הרבה אחרי שההורים שלנו תכננו שנלמד באוניברסיטה. אנחנו מאה בוגרי תנועה, שארבעים ושלושה מתוכם לומדים עכשיו באמצע שנה ב' בבית ברל. מה שעשינו היה לייצר מסלולי הכשרה פנים-תנועתיים, להקים את בית הספר שלנו וללמוד בתוכו במסגרת שהיא לא אקדמית. הסוגיה האקדמית הייתה והיא עדיין מאוד רצינית. אף מוסד אקדמי בישראל לא יודע לתת היום מענה אמיתי לתנועה של אמנים שרוצים לממש את עצמם בפריפריה ובקהילה, זה דבר מדהים. היינו במפגשים עם המון מכללות.

משה

עם מי דיברתם? אנחנו נמצאים היום במכללות בתהליכי חשיבה בשאלות של איך נערכים למציאות משתנה, לרפורמות.

עומר

הדיאלוג היה מאורנים בצפון ועד מכללת ספיר בדרום, ואף מוסד לא ממש מצליח להכיל את זה שאנחנו מאוד משימתיים, שזה הדבר המרכזי שאנחנו מניחים בתוך החיים שלנו, שהלמידה שלנו אמורה להיות ביטוי קונקרטי לפרקטיקות שאנחנו עושים ולא להפך. זאת אומרת הפרקטיקה מעצבת את תחומי התיאוריה ולא הפוך. אחרי שנה וחצי של הסתובבויות המדרשה בבית ברל הצליחה להיכנס אֶתנו לשיח עם כל המעקשים שיש בשיח הזה, ויש. אנחנו תנועה, אנחנו אוהבים לפעול כמו שאנחנו פועלים, כל מה שהוא תחת הכותרת של השיח של האמנות לא כל כך נוגע לנו, אנחנו לא מחפשים

להיכנס לשיח הזה, אז להיכנס לתוך ממסד שמן הסתם זאת הפעולה שלו, זה מייצר המון ויכוחים.

עידית אתם באים ואומרים שלהיכנס לארבע שנים של חיי לימוד יש בזה סוג של ניתוק, אתם רוצים ללמוד תוך כדי תנועה ומעורבות בחברה ובחיים, ולמודל הזה לא מצאתם פתרון?

עומר אנחנו בניסיון. אנחנו בשנה השנייה בבית ברל, שזה הניסיון, גם שלנו וגם של בית ברל, להצליח לעצב את המסלול הנכון. זה לא ברור מאליו, כי אנחנו באים עם כל מיני אמירות ביחס למי אנחנו ומה הפעולה שלנו.

עידית ביקשתם מרצים מסוימים ותוכן מסוים שאתם רוצים ללמוד, בהקשר של הבניית עמדות והשקפת עולם?

עומר במקומות מסוימים כן.

נגה זה נראה לי אחד הדברים הקשים. להצליח ליצור הכשרה שתהיה תואמת את הפעולה שלנו מהבחינה של הריבוד התוכני, שבה אתה לא לומד תחום מסוים שאתה מתמקצע בו, אלא המטרה היא מי אנחנו רוצים להפוך להיות. מוסד ההכשרה שאנחנו לומדים בו או מקימים אותו או מלמדים בו, אנחנו רוצים שהוא יהפוך אתנו למה שהוא, ובהכרח יכלול תחומים רבים, מרעיוניים ועד לפרקטיים. גם האופן שבו לומדים צריך להיות מתואם עם אופן הפעולה שלנו, וזה מאוד מאתגר את הממסד ודורש התגמשות.

עומר לקיים אורח לימודים בלתי פורמליים זה דבר שאינו מובן מאליו. כחבורה בלתי פורמלית שלומדת חינוך בלתי פורמלי, ההיגיון שלנו הוא שהלימודים צריכים להיות מושתתים על הקודים הבלתי פורמליים. והאקדמיה היא מאוד פורמליסטית. אבל בינתיים הקמנו מעין מסלול כזה שנקרא 'בית מדרש לפועלי תרבות'.

עידית זה מזכיר לי ששאלו את המשוררת אפרת מישורי איך היא מגדירה את עצמה היא ענתה תשובה יפה ומפתיעה: אני 'פועלת של משמעות'.

משה המסלול שהקמתם מיועד לחברי התנועה בלבד?

עומר כרגע כן. אנחנו עושים את הפיילוט על עצמנו וברגע שנראה שזה בסדר נמשיך.

נגה גם בבית ספר 'תרבות' שהקמנו כיום מי שלומד בו אלו הם בוגרי תנועת תרבות ובעתיד הוא אמור להיפתח לתושבי עפולה, עמק יזרעאל, כלל הארץ. המטרה לקרוא לאמנים להכשיר עצמם ולהתיישב בפריפריה.

ותודה על הסומק שהעליתם בלחינו

חגי התרשמתי מאוד מהרוח, מהרעיונות, מהבערה הפנימית, וגם מהיכולת שלכם לבטא את עצמכם. כל המעשה הזה הוא לדעתי מעשה מופלא.

משה אני שותף לדברים של חגי, אבל אני רוצה לציין את הסכנה של ההתבדלות. אני בנפשי לא פורמליסט, עד כדי כמעט אנרכיסט. אבל אני הלכתי ללמד באורנים כי אני שואל את עצמי, אלף אנשים זה יופי, זאת אליטה, אבל מה עם כל העשרות אלפים? התחושה היא שה'לא אקדמיה' שוללת את האפשרות שאנשים באיכות כמו שלכם יעשו שינוי בתוך האקדמיה.

חגי ההתעקשות שלכם לבנות באקדמיה מודל עצמאי משלכם שיהווה דוגמה נראית לי חיובית. אם תתעקשו ותצליחו בבית ברל אפשר יהיה להקים מסלול כזה גם במקומות אחרים. אני רואה בכיוון שלכם משהו מאוד חלוצי: ההתחברות שלכם למה שקורה עכשיו, הביקורתיות והרצון האמתי לשינוי – עליהם אני מלא התפעלות. אני מאחל לכם המון הצלחה. אני רוצה להודות לך, עידית, כי בזכותך מתקיים מפגש ההיכרות עם הקבוצה, ובזכותך זה יגיע לקו נטוי.

עומר לכולנו המפגש היה חשוב. אני חוויתי אתכם כחשובים לשיח התוך-תנועתי, שאלתם שאלות שהיה לי מעניין לשמוע. אנחנו מתכנסים לסמינרים על הדברים האלה.

עידית ההיכרות שלי אתכם התחילה בדיאלוג עם בת של חברים, עדי לוז, מהשכבה הבוגרת. במהלך הזמן נציגים שלכם באו גם להתייעץ איתי. באחת השיחות עלה הרעיון שתהיה לכם טבעת שותפות היקפית של יוצרים ואנשי רוח המזדהים עם מטרתכם. אני חוזרת ומעלה רעיון זה בפניכם. באופן אישי אשמח לקחת בו חלק. תודה לכם על הכנסת האורחים ועל הסומק הקל שהעליתם בלחינו.

רעי רביב, ללא כותרת, 2013, גרפיט על דיקט, 210x90

תבנית נוף מולדתי

האוטובוס צפוף עכשו, שתים ועשרים
תמיד באמצע הקיץ יותר מרגישים את האנשים
כאן כלנו מזיעים אותו דבר,
הזעה שלך מתערבלת בשלי

לא קשור לא הכל פוליטי
אבל האתיופית והלסבית אנחנו חולקות מושב
אשה מכבדת שאין רבים אשר חולקים אתה כבוד.
מלותיך שבורות שבורים
אין לנו הרבה מלים משתפים
לשתינו סרט בשער אבל אנחנו קושרות אותו אחרת
זה קשור בדברים אחרים שאנחנו מאמינות בהם.
אולי היינו יכולות לקשקש המון

ואולי כי זה כל כך פוליטי
זה כל כך מבין
שלא בחרנו אחת בשניה
זה כרח הנסבות שמחבק בין שתינו
זו קשת רחבה שיש בין שתינו
אף בשני הקצוות נתן לומר
"אשה"

בטח אותך זה לא מזוי
הכל עליך יעיד אשת חיל
רק אותי בודאי מזהים כמו בחור מפספס
ההנחה לא מותרה לי מקום להתרוח
במושב עליו שלמתי חמש וחמשים

כל אחד יכול להביט עלי ולומר דברים
כאלו שיש גבול בין החוץ והפנים
כמו בין האוטובוס לרחוב
יש גבול ברור.
אבל החלונות שקופות. שקופים

¶
תיאטרון 'אהל' של תנועת תרבות
מתוך ההצגה **דלתות**.
כתבו: מור לימשיץ ומורן כהנא
עפולה 2014.

מתן קריידלמן

סטודנט שנה ב', ספרות והיסטוריה.

נגה לביא

חברה בתנועת 'תרבות', גרה ויוצרת בעפולה, מנהלת את בית הספר 'תרבות', עוסקת בניהול אדמיניסטרטיבי של התנועה.

נמרוד קלוג

לומד הנחיית קבוצות באורנים, ומלמד אנגלית בתיכון האנתרופוסופי החדש באורנים.

נרדינה מוגיזל

סטודנטית שנה ג' במכון לאמנות באורנים. ילידת חיפה. מתגוררת בפסוטה בגליל העליון.

סלמא קובעין

סטודנטית שנה א', ערבית וחינוך מיוחד.

עודד ברזל

סטודנט שנה ב' במכון לאמנות באורנים. חבר בארגון שגירי רוטשילד ביחידת אורנים.

עודד הירש

אמן, מורה במכון לאמנות באורנים, יוצר ומתגורר בבית הלל בגליל העליון.

עומר בוקצ'ין

ממייסדי תנועת 'תרבות'. גר ויוצר בעפולה, מרכז את תכניות ההכשרה והלימודים של בוגרי התנועה ואת 'בית המדרש לפועלי תרבות' – המסלול האקדמאי בבית ברל. מחזאי ומדריך קבוצות כתיבה.

עידית לבבי גבאי

אמנית, מרצה במכון לאמנות באורנים, עורכת-עמיתה של 'קו נטוי'.

ענבל מנדס פלור

בוגרת המכון לאמנות באורנים 2013 (הצטיינות ביצירה). סטודנטית בתואר השני באוניברסיטת חיפה.

עפרי שהם

סטודנטית שנה ד' בחוג לספרות ובמסלול לחינוך יסודי.

רבקה טטרואשילי

סטודנטית בתכנית M.Teach ובלומדים לתעורת הוראה במחשבת ישראל.

רוני אדר

חברה בתנועת 'תרבות'. גרה ויוצרת בנתניה, עוסקת בפיתוח ובניהול תכניות פדגוגיות לחינוך באמנות בבתי הספר, מורה למחול.

רועי רשקס

בן קיבוץ סאסא וחבר בו. מרצה בכיר במכללת אורנים. עד כה עלו למעלה משישים ממחזותיו על במה מקצועית. חתן פרס ראש הממשלה לספרות.

רמי שן

בוגר המכון לאמנות 2012. יוצר ומתגורר בחיפה.

רעי רביב

חבר בתנועת 'תרבות'. גר ויוצר בעפולה, פועל בסטודיו לאמנות יחד עם אמנים תושבי עפולה.

רפי וייכרט

משורר ומתרגם. פרופסור לספרות באוניברסיטת חיפה. מלמד במכללת אורנים ובתיכון עירוני ד' בתל-אביב. ממייסדי הוצאת 'קשב לשירה' ועורך ראשי בהוצאה. חתן פרס יהודה עמיחי לשירה, 2013. ספרו **גג החשכה** (אבן חושן, 2013) כולל מבחר מאחד-עשר ספרים שפרסם עד אז.

שירי מנשה

סטודנטית שנה ב' לתקשורת ולספרות.

שלו בן-חור

חבר בתנועת 'תרבות'. גר ויוצר בראשון לציון, מוביל מרכז אמנויות לילדים בשכונת רמת אליהו.

שלומי ללוש

צייר, מורה לאמנות בבית ספר תיכון אורט עפולה ובחט"ב ברמת ישי. אסיסטנט במכון לאמנות. בוגר המכון לאמנות באורנים 2005. יוצר ומתגורר בעפולה.

שרון שמע עמר

כותבת שירה ופרוזה. נמצאת בדיאלוג פואטי עם יוצרים שונים המהווים חלק ממקדמי 'השירה המזרחית' האותנטית בארץ. סטודנטית במכללת אורנים לתואר שני בתכנית הוראה רב-תחומית.

שקד כהן

חברה בתנועת 'תרבות'. גרה ויוצרת בנתניה, עוסקת בפיתוח וניהול תכניות לחינוך באמנות בבתי הספר וכותבת.

קו נטוי כתב עת לספרות ולאמנות

המכללה האקדמית לחינוך, אורנים

דאר טבעון 36006

טלפון: 050-6557656

kavnatuy@gmail.com

אורנים
המכללה האקדמית לחינוך

